

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

5–9 класи

Програма¹ для загальноосвітніх навчальних закладів

¹ Програма затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017 № 804

Авторський колектив:

Р. В. Мовчан, доктор філологічних наук (керівник групи); *К. В. Таранік-Ткачук*, кандидат педагогічних наук, головний спеціаліст Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України; *М. П. Бондар*, кандидат філологічних наук (Київ);

О. М. Івасюк, кандидат філологічних наук (Чернівці); *С. А. Кочерга*, доктор філологічних наук (Ялта); *Л. І. Кавун*, доктор філологічних наук (Черкаси);

О. І. Неживий, кандидат педагогічних наук (Луганськ); *Н. В. Михайлова*, учитель-методист (Київ).

Робоча група, яка здійснила розвантаження програми відповідно до наказу № 100 Міністерства освіти і науки України від 6.02.2015 р. та відповідно до наказу № 617 Міністерства освіти і науки України від 3.06.2016 р.:

Н. І. Шинкарук, завідувач сектору відділення науково-методичного забезпечення загальної середньої освіти Інституту модернізації змісту освіти; *Р. В. Мовчан*, старший науковий співробітник Інституту літератури ім. Тараса Шевченка НАН України, доктор філологічних наук; *Л. Т. Коваленко*, викладач кафедри методики мов та літератури Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка, заступник директора Інституту післядипломної педагогічної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка;

Н. М. Логвіненко, старший науковий співробітник Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України, кандидат педагогічних наук; *Н. В. Ілясевич*, учитель української мови і літератури Слов'янської гімназії м. Києва, учитель-методист;

Н. В. Михайлова, учитель української мови і літератури ліцею «Наукова зміна» м. Києва, учитель-методист;

Г. О. Усатенко, голова Громадської ради при МОН України, доцент Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка; *Н. М. Панасенко*, старший науковий співробітник лабораторії вікової психофізіології Інституту психології імені Г. С. Костюка Національної академії педагогічних наук України.

Робоча група, яка здійснила оновлення програми відповідно до наказів Міністерства освіти і науки України № 52 від 13.01.2017 р та № 201 від 10.02.2017 р.:

С. Р. Молочко, старший викладач кафедри філологічних дисциплін та методики їх викладання, методист відділу суспільно-гуманітарних дисциплін Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського, учитель-методист (*голова робочої групи*);

Н. В. Михайлова, учитель-методист ліцею «Наукова зміна» м. Києва (*модератор*); *О. Ю. Котусенко*, головний спеціаліст департаменту загальної та дошкільної освіти Міністерства освіти і науки України; *А. М. Фасоля*, провідний науковий співробітник відділу навчання української мови і літератури Інституту педагогіки НАПН України, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник; *Д. І. Дроздовський*, докторант, науковий співробітник Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка Національної академії наук України, кандидат філологічних наук;

О. М. Ратушняк, доцент кафедри української літератури Центральноукраїнського державного

педагогічного університету імені Володимира Винниченка, кандидат педагогічних наук;

В. Р. Півторак, учитель української мови і літератури Калуської гімназії імені Дмитра Бахматюка;

А. В. Білоус, учитель української мови і літератури комунального закладу освіти «Середня загальноосвітня школа № 54» Дніпровської міської ради; *Т. В. Стус*, методист Національного Центру «Мала академія наук України».

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Оновлена програма з української літератури для 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів підготовлена на основі чинної програми з урахуванням змін, внесених у 2015 році.

Програма базується на вимогах Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р.

№ 1392, ідейх «Концептуальних засад реформування середньої школи «Нова українська школа»».

Метою базової загальної середньої освіти є розвиток і соціалізація особистості учнів, формування в них національної самосвідомості, культури, світоглядних орієнтирів, навичок практичного використання досвіду, здобутого за допомогою читання, усвідомлення важливості читання як чинника власного становлення й соціалізації, екологічного мислення й поведінки, творчих здібностей, дослідницьких і життєзабезпечувальних навичок, здатності до саморозвитку й самонавчання в умовах глобальних змін і викликів.

Випускник основної школи – це патріот України, який знає її історію; носій української культури, який поважає культуру інших народів; компетентний мовець, що вільно спілкується державною мовою, володіє однією чи кількома іноземними мовами, має бажання і здатність до самоосвіти, виявляє активність і відповідальність у громадському й особистому житті, здатний до підприємливості й ініціативності, має уявлення про світобудову, бережливо ставиться до природи, безпечно й доцільно використовує досягнення науки і техніки, дотримується здорового способу життя.

Програма з української літератури для 5–9 класів спрямована на утвердження серед школярів культури читання. У середній школі важливо сформуванню уявлення про читання як соціокультурну практику, важливий елемент повсякдення учнів та учениць. Для цього програма має бути захопливою, відповідати очікуванням сучасної молоді, яка живе в динамічному інформаційному світі. Нинішні школярі перебувають у полоні віртуального середовища, якому притаманна «кліповість», «клаптиковість», фрагментарність. Зрештою, сучасне життя постає світом «коротких» повідомлень, швидкоплинних новин. Не лише дитині, а й дорослому непросто розібратися в інформаційному огромі сьогодення. Тому настільки важливо навчити школярів читати, допомогти їм усвідомити, що читання – запорука успішного становлення в житті, чинник саморозвитку впродовж життя. Читання – не марнування часу, а можливість здобути безцінний психологічний, соціокультурний, зрештою, життєвий досвід. Крім того, читання творів у 5–9 класах дає естетичне задоволення й художню насолоду від спілкування з героями пропонованих творів.

Завдання предмета «Українська література» – сприяти формуванню ціннісного ставлення до того, що відбувається навколо, розуміти, що події важливо пропускати через себе. У пам'яті лишається те, що має емоційне позначення.

Програма з української літератури для 5–9 класів спрямована на виявлення в учнів та учениць справжніх щирих емоцій у відповідь на прочитані твори. Пропоновані в програмі тексти репрезентують і класичні зразки, і сучасний літературний процес, здатний викликати неухвалені емоції, рефлексії, спонуки до розмислів над сьогоденням.

Учням 5–7 класів запропоновано твори, спрямовані на розвиток уяви. Такі тексти спонукають школярів фантазувати над життям персонажів, переживаючи за них, виявляючи емпатію до мешканців художнього світу. Здатність до фантазування — початковий етап у розвитку креативності, що є запорукою подальшої успішної соціалізації, здатності до розв'язання непростих життєвих питань.

Учням 8–9 класів запропоновано художньо виразні твори, які дають можливість поміркувати над сучасним життям, прищеплюючи соціальну активність, важливість громадянської позиції, екологічне мислення, морально-етичну відповідальність, толерантність, емпатію, повагу до іншого та здатність до творчого мислення.

Попри те, що в основі предмета «Українська література» — естетичні феномени, які дають можливість пережити насолоду від прочитаного, ці тексти також допомагають дітям в ігровій формі підготуватися до життя, поміркувати над учинками персонажів, подискутувати з приводу моральних і світоглядних колізій, наявних у художньому світі. У невимушених текстах сховано важливі соціальні проблеми, над якими на уроках української літератури замислюються учні 5–9 класів.

Нормативні освітні документи визначають ключовими для розвитку української школи загалом і літературної освіти зокрема ідеї діяльнісного, особистісно зорієнтованого і компетентнісного підходів. Це зумовлено потребою відповісти на виклики сьогодення, коли неможливо навчити учня «всього на все життя», і ключовим умінням стає здатність і готовність діяти залежно від поставлених завдань і вчитися протягом усього життя.

Відповідно мета літературної освіти: засобами предмета допомогти учневі в його самопізнанні, життєвому самовизначенні, самоздійсненні, формуванні предметної (літературної) і ключових компетентностей, здатності до читацького й особистісного саморозвитку.

Основне завдання сучасної загальноосвітньої школи полягає в наданні змоги учневі досягнути внутрішню логіку предмета, що вивчається, у ретельному доборі навчального матеріалу за принципом життєвої доцільності й функціональності, в активізації ролі самостійного навчання. Варто також урахувати, що для успішної діяльності сьогодні недостатньо знань і вмінь, необхідні ще віра в себе, у свої сили, здатність ухвалювати рішення, жити й працювати в колективі й зосереджувати свої зусилля на конкретних завданнях, виявляти проблему, формулювати припущення й вести самостійний чи спільний пошук способів розв'язання її, брати на себе відповідальність за результати дій і вчинків.

Реалізація поставлених завдань передбачає: зміщення акцентів у навчанні з процесу накопичення предметних знань на вироблення умінь автономно застосовувати їх у ситуації невизначеності; становлення учня як суб'єкта навчальної діяльності й особистісного

саморозвитку; посилення ролі загальнонавчальних умінь; необхідності забезпечення формування не лише предметної (літературної), а й ключових компетентностей. Важливими стають уміння, які допомагають учневі діяти, і знання, що необхідні для цих умінь.

Оновлена програма покликана стати одним із інструментів упровадження засадничих ідей особистісно зорієнтованого і компетентнісного підходів у повсякденну практику.

Концепція нової української школи подає таке трактування компетентності: «динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність».

Компетентності поділяють на предметні (формується засобами одного навчального предмета), міжпредметні (виробляються під час вивчення кількох предметів) і ключові (формується в процесі навчання й соціалізації і необхідні особистості для життєдіяльності загалом).

В освіті України виокремлено такі **ключові компетентності**:

1. Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами.
2. Спілкування іноземними мовами.
3. Математична компетентність.
4. Компетентності в природничих науках і технологіях.
5. Інформаційно-цифрова компетентність.
6. Уміння вчитися впродовж життя.
7. Ініціативність і підприємливість.
8. Соціальна та громадянська компетентності.
9. Обізнаність та самовираження у сфері культури.
10. Екологічна грамотність і здорове життя.

Стосовно української літератури предметною компетентністю, за Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти, буде літературна. Її трактуємо як готовність і здатність працювати з текстами різних художньо-естетичних систем, культурно-історичних епох, світоглядних орієнтирів, традицій і стилів: розуміти зміст прочитаного, з'ясувати авторську позицію і художні засоби донесення її до читача, творити на основі прочитаного власні смисли щодо порушених проблем, висловлювати власну (подеколи критичну) позицію стосовно прочитаного, сприймати художній твір як чинник формування життєвого досвіду та соціально-психологічного й соціокультурного становлення.

Відповідно, учня, який володіє такою здатністю, вважаємо компетентним читачем.

Йому притаманні такі риси: стійкий інтерес до читання, здатність уявляти й переживати прочитане, критично й рефлексійно мислити, інтерпретувати прочитане, знаходити авторські і творити власні смисли, відчувати естетичну насолоду від художнього слова, відкривати національні й загальнолюдські цінності, жити й творчо діяти в умовах глобалізаційних змін та полікультурного суспільства, цінувати надбання національної культури й поважати здобутки інших народів.

Компетентний учень-читач є суб'єктом навчальної діяльності, що передбачає усвідомлення власних психолого-фізіологічних особливостей, прагнень, мотивів, бажань, таких, як здатність до самостійної організації, здійснення й оцінювання читацької діяльності,

а також до особистісних самореалізації, самовдосконалення і самотворення. Саме рівень суб'єктності (сформованість згаданих умінь) є одним із показників особистісного розвитку школяра.

Загальна мета навчання української літератури конкретизується в таких завданнях предмета:

1. Поглиблення інтересу до читання, зміцнення потреби читати; усвідомлення ролі літератури як засобу самопізнання і самотворення; використання досвіду читацької діяльності для розв'язання життєвих проблем.
2. Розвиток емпатії, відтворювальної і творчої уяви, художнього мислення й образного мовлення, чуття жанру, форми.
3. Розвиток здобутих у початковій школі вмінь і навичок в усіх видах читацької діяльності, оволодіння різноманітними читацькими стратегіями; удосконалення вмінь діалогічної взаємодії з текстом, умінь аналізувати й інтерпретувати художній твір; збагачення читацького досвіду, розширення кола читання, вироблення алгоритму прочитання художніх творів різних естетичних систем, напрямів, жанрів, стилів, опанування здатністю орієнтуватися у світі класичної і масової літератури, розрізняти явища високого мистецтва і низькопробної культури.
4. Оволодіння змістом української літератури, засвоєння й систематизація основних літературознавчих понять як засобу повноцінного сприйняття, прочитання й інтерпретації художнього тексту. Усвідомлення літературного процесу як цілісної системи, що має свої природні закономірності й тенденції. Узагальнення і поглиблення знань про мистецтво слова, умінь розглядати художню літературу в контексті інших видів мистецтв. Формування на основі читацького досвіду переконаності в багатстві української художньої літератури та її значущості серед інших національних літератур.
5. Формування культури художнього сприймання, естетичних потреб, смаку, почуттів, читацької культури, установок, мотивів, здатності сприймати художній твір з естетичних позицій, розглядати його в єдності змісту і форми, розрізняти художньо вартісні та низькопробні твори.
6. Розвиток чуття художнього слова, мовленнєвої культури, творчих здібностей, набуття досвіду літературно-творчої діяльності.
7. Вироблення загальнонавчальних, зокрема організаційно-діяльнісних умінь, здатності самостійно формувати індивідуальну навчальну траєкторію, керувати читацькою діяльністю, особистісним і читацьким розвитком.
8. Розвиток умінь працювати з різними видами інформації, зокрема й електронними, здійснювати пошуково-дослідницьку діяльність (знаходити, сприймати, аналізувати, оцінювати, систематизувати, зіставляти різноманітні факти та відомості).

Оновлена програма з української літератури поглиблює компетентнісну спрямованість навчання, що досягається шляхом:

- 1) розкриття потенціалу предмета для формування ключових компетентностей;

- 2) зменшення обсягу фактологічного матеріалу на користь практичної діяльності, що забезпечує відносно достатню кількість часу для формування предметних і ключових компетентностей;
- 3) формулювання очікуваних результатів навчально-пізнавальної діяльності термінами компетентнісного підходу: *учень називає, формулює, записує, наводить приклади, розпізнає, розрізняє, описує, аналізує, порівнює, планує, усвідомлює, критично ставиться, оцінює, обґрунтовує, робить висновки, висловлює судження тощо*;
- 4) виокремлення в очікуваних результатах навчання тих, що стосуються оволодіння загальнонавчальними вміннями як основою формування суб'єктності учня;
- 5) укладання переліку умінь, якими повинен оволодіти учень певного класу за рік навчання;
- 6) уведення наскрізних змістових ліній.

Під час оновлення програми враховувався пізнавальний, виховний, компетентнісний потенціал предмета.

Загальновизнано, що українська література в загальному світовому контексті є свідченням високого духовного та цивілізаційного розвитку українського народу, невід'ємним складником його національної культури. Як мистецтво слова вона є носієм потужного заряду духовної енергії, здатна передавати загальнолюдські й національні цінності від покоління до покоління, культивувати їх у людській душі. Засобами мистецтва слова вона допомагає збагачувати внутрішній світ людини, формувати сильний характер, широкий світогляд, особисту культуру, спрямовувати морально-етичний потенціал, розвивати інтелект, творчі здібності, естетичний смак.

Літературна освіта є важливим чинником створення оптимальних передумов розвитку всебічно освіченої особистості, виховання громадянина-патріота України, а її зміст базується на засадах загальнолюдських і національних цінностей, принципах гуманізму й демократії.

Українська література також є потужним носієм ідентичності нації, її генетичного коду, тому в національному самоусвідомленні, самозбереженні й самоствердженні її роль незаперечна й важлива. Виховання свідомого українця повинно базуватися на історичних і культурних знаннях, традиціях, на переосмисленні сучасного досвіду на основі загальнолюдських цінностей. Ознайомлення з художнім твором, усебічний аналіз змістової, жанрової та естетичної специфіки наближать учнів до розуміння літератури як вияву мистецтва, потужного чинника світосприйняття та самоідентифікації.

Компетентнісний потенціал забезпечує можливість формування в процесі вивчення предмета всіх ключових компетентностей (див. подану нижче таблицю).

Компетентнісний потенціал предмета «Українська література»		
№ п/п	Ключова компетентність	Уміння і ставлення, формування яких можна забезпечити засобами предмета
1.	Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовою	Уміння: – розуміти україномовні тексти різних жанрів і стилів;

		– послуговуватися державною мовою в різноманітних життєвих ситуаціях; – застосовувати різноманітні комунікативні стратегії залежно від мети спілкування; – толерантно дискутувати, відстоювати власну думку. <i>Ставлення:</i> – поцінування краси і багатства української мови; – усвідомлення ролі української мови як ключового чинника творення нації і держави, самоствердження особистості; – відстоювання права спілкуватися українською мовою в різноманітних сферах життя суспільства
2.	Спілкування іноземними мовами	<i>Уміння:</i> – порівнювати оригінальні художні тексти та їх україномовні переклади. <i>Ставлення:</i> – утвердження багатства української мови; – обстоювання можливості перекладу українською мовою будь-якого тексту іноземної мови; – розуміння ролі іноземної мови як засобу пізнання іншого світу, збагачення власного культурного досвіду
3.	Математична компетентність	<i>Уміння:</i> – розвивати абстрактне мислення; – установлювати причиново-наслідкові зв'язки, виокремлювати головну та другорядну інформацію; – чітко формулювати визначення і будувати гіпотези; – перетворювати інформацію з однієї форми в іншу (текст, графік, таблиця, схема). <i>Ставлення:</i> – прагнення висловлюватися точно, логічно та послідовно
4.	Компетентності у природничих науках і технологіях	<i>Уміння:</i> – критично оцінювати результати людської діяльності в природному середовищі, відображені у творах літератури. <i>Ставлення:</i> – готовність до опанування новітніми технологіями; – оперативне реагування на технологічні зміни.
5.	Інформаційно-цифрова компетентність	<i>Уміння:</i> – діяти за алгоритмом; – працювати в різних пошукових системах для отримання потрібної інформації; – розпізнавати маніпулятивні технології і протистояти їм; – грамотно і безпечно спілкуватися в мережі Інтернет.

		<i>Ставлення:</i> – прагнення дотримуватися етичних норм у віртуальному інформаційному просторі; – задоволення пізнавального інтересу в інформаційному середовищі; – критичне ставлення до медійної інформації
6.	Уміння вчитися впродовж життя	<i>Уміння:</i> – визначати мету і цілі власної діяльності й розвитку, планувати й організовувати їх, здійснювати задумане, рефлексувати й оцінювати результат; – використовувати різноманітні стратегії навчання; – користуватися різними джерелами інформації; – знаходити, аналізувати, систематизувати й узагальнювати держану інформацію, перетворювати її з однієї знакової системи в іншу; – працювати в парі, групі; – читати, використовуючи різні види читання: ознайомлювальне, вибіркове, навчальне тощо; – постійно поповнювати власний словниковий запас; – застосовувати комунікативні стратегії відповідно до мети й ситуації спілкування. <i>Ставлення:</i> – прагнення використовувати українську мову в різних життєвих ситуаціях; – готовність удосконалювати власне мовлення впродовж життя, розвивати мовну інтуїцію; – розуміння ролі читання для власного інтелектуального зростання
7.	Ініціативність і підприємливість	<i>Уміння:</i> – аналізувати життєву ситуацію з певної позиції; – презентувати власні ідеї та ініціативи чітко, грамотно, використовуючи доцільні мовні засоби; – використовувати комунікативні стратегії для формулювання власних пропозицій, рішень і виявлення лідерських якостей. <i>Ставлення:</i> – готовність брати відповідальність за себе та інших; – розуміння ролі комунікативних умінь для успішної професійної кар'єри
8.	Соціальна та громадянська компетентності	<i>Уміння:</i> – толерантно відстоювати власну позицію в дискусії; – розрізняти маніпулятивні технології і протистояти їм; – аргументовано й грамотно висловлювати власну думку щодо суспільно-політичних питань; – уникати дискримінації інших у процесі спілкування; – критично оцінювати тексти соціально-політичного змісту. <i>Ставлення:</i>

		– повага до різних поглядів, ідей, вірувань; – здатність співчувати, довіряти й викликати довіру; – поцінування людської гідності; – повага до закону та правових норм; – утвердження права кожного на власну думку
9.	Обізнаність та самовираження у сфері культури	<i>Уміння:</i> – зіставляти специфіку розкриття певної теми (образу) в різних видах мистецтва; – ідентифікувати себе як представника певної культури; – визначати роль і місце української культури в загальноєвропейському і світовому контекстах; – читати літературні твори, використовувати досвід взаємодії з творами мистецтва в життєвих ситуаціях; – створювати тексти, висловлюючи власні ідеї, спираючись на досвід і почуття та використовуючи відповідні зображувально-виражальні засоби. <i>Ставлення:</i> – поцінування набутків інших культур, зацікавлення ними; – відкритість до міжкультурної комунікації; – потреба читання літературних творів для естетичної насолоди та рефлексії над прочитаним
10.	Екологічна грамотність і здорове життя	<i>Уміння:</i> – ілюструвати екологічні проблеми прикладами з художніх творів; – бережливо ставитися до природи як важливого чинника реалізації особистості; – розуміти переваги здорового способу життя. <i>Ставлення:</i> – усвідомлення людини як частини природи, незворотності покарання за зло, причинене довкіллю; – аналіз літературних текстів (епізодів) екологічного спрямування, усні / письмові презентації в рамках дослідницьких проектів; – готовність зберігати природні ресурси для сьогодення та майбутнього

Мета наскрізних ліній – «сфокусувати» увагу й зусилля вчителів-предметників, класних керівників, зрештою, усього педагогічного колективу на досягненні життєво важливої для учня й суспільства мети, увиразнити ключові компетентності.

Для наскрізної лінії «Екологічна безпека та сталий розвиток» – це формування в учнів соціальної активності, відповідальності й екологічної свідомості, у результаті яких вони дбайливо й відповідально ставитимуться до довкілля, усвідомлюючи важливість сталого розвитку для збереження довкілля й розвитку суспільства.

Метою вивчення наскрізної лінії «Громадянська відповідальність» є формування відповідального члена громади й суспільства, який розуміє принципи й механізми його

функціонування, а також важливість національної ініціативи; ґрунтується у своїй діяльності на культурні традиції і вектори розвитку держави.

Вивченням наскрізної лінії «Здоров'я і безпека» прагнемо сформувати учня духовно, емоційно, соціально й фізично повноцінним членом суспільства, який здатний дотримуватися здорового способу життя, допомагати у формуванні безпечного здорового життєвого середовища.

Вивчення наскрізної лінії «Підприємливість і фінансова грамотність» забезпечить краще розуміння молодим поколінням українців практичних аспектів фінансових питань (здійснення заощаджень, інвестування, запозичення, страхування, кредитування тощо); сприятиме розвитку лідерських ініціатив, здатності успішно діяти в технологічному швидкозмінному середовищі.

Кінцевим, «матеріальним» результатом роботи над темою найчастіше буде певний «надпредметний» проект, для реалізації якого будуть задіяні знання і вміння, одержані на заняттях з окремих предметів. Однак навіть якщо кінцевий результат буде «предметним» (наприклад, написання сценарію на екологічну проблематику), у ньому учні використають знання, одержані на уроках природничих дисциплін, історії тощо.

Українська література як навчальний предмет має досить значний потенціал для реалізації наскрізних ліній:

«Екологічна безпека та сталий розвиток» (НЛ–1):

Уміння:

- наводити приклади з художніх творів, у яких порушені проблеми екологічної безпеки;
- формулювати зв'язне висловлювання про проблеми навколишнього середовища;
- дискутувати з цього приводу.

Ставлення:

- сприймання природи як цілісної системи;
- усвідомлення взаємозв'язку людини і природи;
- розуміння важливості екологічної безпеки;
- готовність долучитися до захисту навколишнього середовища.

«Громадянська відповідальність» (НЛ–2):

Уміння:

- наводити приклади з художніх творів, де герої проявляють активну громадянську позицію; висловлювати ставлення до порушених проблем;
- твердо, але толерантно відстоювати свої погляди в дискусії;
- працювати в парі, групі, виконувати доручену роль;
- приймати спільне рішення.

Ставлення:

- відчуття себе членом спільноти;
- усвідомлення важливості активної громадянської позиції;
- готовність брати на себе відповідальність;

«Здоров'я і безпека» (НЛ–3):

Уміння:

- знаходити необхідну інформацію про здоров'я, критично оцінювати її;
- використовувати набуті знання і вміння для забезпечення безпеки своєї й інших;
- наводити приклади з художніх творів, де порушені ці проблеми;
- діяти в ситуаціях, загрозливих для здоров'я.

Ставлення:

- усвідомлення власного здоров'я як цінності не лише особистої, а й суспільної;
- ведення здорового способу життя й пропаганда його;
- усвідомлення залежності й впливу власної поведінки на здоров'я і безпеку свою й оточення.

«Підприємливість і фінансова грамотність» (НЛ–4):

Уміння:

- наводити приклади з художніх творів, де порушені ці проблеми;
- використовувати набуті знання і вміння з метою реалізації задуманих проєктів.

Ставлення:

- готовність проявляти ініціативу.

У навчальній програмі ці аспекти відображено в переліку очікуваних результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів із зазначенням тієї чи іншої наскрізної лінії (НЛ–1, НЛ–2, НЛ–3, НЛ–4).

Концептуальна структура програми, її змістове наповнення передбачають: забезпечення можливостей для формування предметної (літературної) і ключових компетентностей, урахування вікових особливостей учнів, психології сприйняття дитиною творів художньої літератури, особливості сучасного навчального процесу в середній школі, право вибору (для вчителя і учня), специфіку сучасного інформаційно-комунікативного простору, національних процесів державотворення, загальносвітових процесів глобалізації тощо. Художні твори для текстового розгляду добиралися за принципами: ощадливості, естетичних критеріїв, жанрово-тематичної розмаїтості, урахування вікової психології, осучаснення змістового матеріалу.

Курс української літератури в 5–8 класах структуровано за такими взаємопов'язаними тематично-проблемними блоками:

• **5 клас** («Світ фантазії, мудрості», «Історичне минуле нашого народу», «Рідна Україна. Світ природи»);

• **6 клас** («Загадково прекрасна і славна давнина України», «Я і світ», «Пригоди і романтика», «Гумористичні твори»);

• **7 клас** («Із пісенних скарбів», «Про далекі минулі часи», «Ти знаєш, що ти — людина...», «Ми – українці»);

• **8 клас** («Усна народна творчість», «Світ української поезії», «Національна драма», «З української прози», «Український гумор і сатира»).

До кожного з них відповідно до вікових особливостей учнів підібрані тексти, які за своїм змістом дають можливість максимально репрезентувати ту чи іншу тему. Ураховано також і важливість тематично-стильової різноманітності пропонованих для розгляду творів, їхні ідейно-ціннісні пласти, які втілюють ключові компетентності.

Отже, українська література в 5–8 класах вивчається за своєрідним цілісним сюжетом, у якому кожен із митців має свою «нішу» у визначеній темі, відповідно його твір виконує певну естетичну й морально-етичну функції. При цьому біографія письменника загалом не вивчається, вона згадується лише вибірково, диференційовано, тобто так, як того потребує основна тема, заявлена в назві тематично-проблемного блоку, до того ж фрагмент із біографії має зацікавлювати й бути доступним дитині певного віку.

Із 9-го класу розпочинається системне вивчення української літератури, тобто до змісту навчального матеріалу застосовано історико-хронологічний підхід як основний, ураховано історико-літературний контекст. Також зміст цього навчального матеріалу доповнено розглядом біографій письменників, хоча й у доступних межах.

Вивчення української літератури в кожному класі має також рубрику «**Література рідного краю**», на яку виокремлено години, які вчитель упродовж року має розподіляти самостійно. Це сприятиме додатковому індивідуальному вибору вчителем текстів для розгляду. На уроках літератури рідного краю пропонуємо також включати художню творчість ровесників.

Отже, навчально-виховний процес уроків української літератури передбачає формування цілісного уявлення про неї як про важливий складник національної культури, вагомий чинник підвищення загального рівня освіченості юних читачів, розвиток їх творчого потенціалу.

Вивчення цього предмета відбувається із залученням широкого **мистецького контексту (МК)**, а також **міжпредметних зв'язків** — **МЗ** (*українська мова, історія, зарубіжна література, іноземні мови, образотворче мистецтво, музика, природознавство, географія, естетика, етика тощо*).

Задля осучаснення змістового компоненту програми та актуалізації компетентнісного підходу запропоновано **рекомендаційні** рубрики: «**Мистецький контекст**» (МК), у якій подано зразки різних видів мистецтв, з якими вчитель, на власний розсуд, *може ознайомити* учнів; «**Сучасна українська дитяча й підліткова література**» (СЛ), у якій запропоновано сучасні твори, які ідейно та тематично пов'язані із запропонованими для текстуального вивчення. Учитель *може використати* їх задля зацікавлення учнів сучасним літературним процесом, проведення паралелей між класичним і сучасним творами (за рахунок резервних годин; на уроках позакласного читання; літератури рідного краю тощо).

Підкреслимо демократичне спрямування всіх компонентів програми. Запропонована кількість часу на вивчення кожного розділу, теми є орієнтовною, учитель може її змінювати (у межах 70 годин). Резервний час можна використовувати для збільшення кількості годин на вивчення окремого твору, для уроків розвитку мовлення, контрольного оцінювання, різних видів творчих та інших робіт (екскурсій, диспутів, семінарів тощо), ознайомлення із творами сучасної української дитячої та підліткової літератури, уведеними в рубрику «Сучасна українська дитяча й підліткова література» (СЛ), – на вибір учителя.

Ознайомлення з літературою рідного краю відбувається впродовж року.

У рубриці «**Зміст навчального матеріалу**» пропонуються вступні тези до кожного розділу чи теми, коротка характеристика творчості письменника, анотації до творів, що враховують сучасні літературознавчі оцінки (у доступних для школярів межах); вводяться необхідні під час розгляду та аналізу художніх творів нові теоретичні поняття. Водночас ураховано навчально-методичні особливості шкільного літературознавства, виховну, естетичну мету вивчення художнього твору.

Однак ця рубрика не повинна сприйматися догматично. Учитель пропонує лише стартові знання, висловлює певні судження як зразок (своєрідний ключик розуміння), що

заохочувало б до пізнання, роздумів, висловлення власної думки, зацікавило, скорегувало, спрямовувало до розкриття теми й підтеми. Програма не вимагає прийняття єдиної думки, єдиного прочитання тексту, навчальний матеріал повинен подаватися так, щоб спонукати до власних оціночних висновків. Учень учить їх робити самостійно, так само, як і самостійно мислити, оцінювати, порівнювати, проводити аналогії з сучасним життям, власним досвідом тощо.

Важливо звернути увагу, що **текстово вивчаються** лише твори, виокремлені в тексті програми **півжирним** шрифтом, інші ж лише називаються. Це саме стосується й коротких оглядів перед підтемами. Наприклад, перед вивченням «Слова о полку Ігоревім» учитель має лише назвати пам'ятки оригінальної літератури княжої Руси-України, коротко, узагальнено їх охарактеризувавши, а не розглядати їх детально.

Програма передбачає подальшу модернізацію шкільного літературознавства. Вона полягає у відході від ідеологічного чи соціально заангажованого прочитання-аналізу художнього твору, від невинновданого критерію міметичності (тобто буквального сприйняття його як відображення реального факту історичної чи просторової дійсності), що зовсім не виключає потрібного історико-літературного і соціокультурного контексту; урізноманітненні інтерпретування художнього твору, тобто розуміння його не лише згідно із задумом автора, а й із виявленням тих смислів, які твір набуває в процесі історичного функціонування; урахуванні значної ролі читача як співтворця тексту; пріоритетній ролі творчих підходів під час аналізування творів, тобто в руйнуванні усталених застарілих схем.

Особливу увагу варто звернути на підрубрику **ТЛ (теорія літератури)**. У шкільному вивченні вона означає лише початкові, доступні дітям знання про художні засоби, жанри, літературознавчі поняття тощо, необхідні під час розгляду художнього твору як явища мистецтва слова. До того ж кожне з них зазначається лише один раз, надалі вони лише повторюються, закріплюються – відповідно до вибору й фахової компетентності вчителя, підготовленості учнів.

Рубрика **«Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності»** містить перелік умінь, навичок, ціннісних ставлень, які передбачено сформуувати в результаті вивчення теми, і коло необхідних для цього знань.

Стосовно емоційно-ціннісної сфери – це передбачення морально-етичних цінностей, які можуть формуватися в учня в процесі вивчення художнього твору. Звісно, це гіпотетичний результат, адже вплив мистецтва на людину індивідуальний, а тому часто непередбачуваний. Однак такий прогноз значною мірою увиразнює навчання на уроках літератури, надає йому цілісності, робить потужним націє- та людинотворчим чинником.

Програма кожного класу завершується **узагальненим** переліком очікуваних результатів навчально-пізнавальної діяльності. Перераховані в ньому предметні уміння і навички взято зі списку кожної навчальної теми. Вони в сукупності складають основу предметної (літературної) компетентності. Загальнонавчальні уміння й навички (ключові компетентності) забезпечують становлення суб'єктності учня-читача, його автономності, яка є осердям компетентнісного навчання. Їх учитель, дбаючи про послідовність і наступність, сам «розписує» у календарно-тематичному плані з урахуванням індивідуальних особливостей учнів конкретного класу.

Демократична орієнтація програми спрямована на постійну творчу співпрацю, діалог учителя, учня з художнім твором, дає широкий простір для самостійного сприйняття й осмислення літератури як явища мистецтва.

5 клас

Усього – 70 год. На тиждень – 2 год. Текстуальне вивчення творів – 52 год. Повторення та узагальнення – 2 год. Література рідного краю – 4 год. Позакласне читання – 4 год. Розвиток мовлення – 4 год (у межах годин на текстуальне вивчення)

Виразне читання – 2 год. Резервний час – 6 год.

Кількість годин (орієнтовно)	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу
1	<u>Предметні компетентності</u> <i>Учень / учениця:</i> розповідає про роль художнього слова в житті людини, специфіку художнього образу; називає види мистецтва; уміє порівняти художню творчість з іншими видами діяльності людини.	ВСТУП Слово в житті людини. Образне слово — першоеlement літератури. Художня література як мистецтво слова. Види мистецтва.

	<u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: застосовує набуті знання для компаративного аналізу творів української та зарубіжної літератур; зіставляє специфіку розкриття теми в різних видах мистецтва; визначає роль і місце української літератури в загальноєвропейському і світовому контекстах. НЛ–2 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Усвідомлення важливості літератури як мистецтва слова в житті людини.</i>	
4	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: розповідає про виникнення міфів, легенд і переказів; переказує міфи й легенди, тлумачить їхній зміст; розуміє роль і місце реального та фантастичного в житті. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: аналізує отриману інформацію, узагальнює, систематизує її; визначає причинно-наслідкові зв'язки між явищами. НЛ–2 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Шанобливе ставлення до світоглядних уявлень наших предків.</i>	СВІТ ФАНТАЗІЇ ТА МУДРОСТІ Початок словесного мистецтва: фольклор і літописи. Міфи і легенди давніх українців Міфи як первісні уявлення про всесвіт і людину, реальні та фантастичні елементи людської поведінки. Легенди: «Про зоряний Віз», «Берегиня», «Чому пес живе коло людини?» (за С. Плачиндою), «Дажбог», «Неопалима купина» (за Є. Шморгуном), «Як виникли Карпати», «Чому в морі є перли і мушлі» (5 творів на вибір учителя). Народні перекази. «Прийом у запорожців». Звичаї та традиції запорозьких козаків. ТЛ: фольклор, легенда (повторення), міф, переказ. МЗ: Зв'язок із історією походження української державної символіки (тризуб).
4	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: знає зміст українських казок; розуміє особливість побудови народної казки, роль у ній фантастичного елементу; виразно і вдумливо читає казки; виявляє спільне та відмінне між міфом та казкою, переказує їх; характеризує казкових героїв, аналізує реальне і фантастичне;	Народні казки «Яйце-райце». Світогляд народу, його морально-етичні принципи в казці; зв'язок із міфами. «Про правду і кривду» або «Мудра дівчина» (на вибір учителя). «Ох» або «Летючий корабель» (на вибір учителя). Тематика народних казок, їхні різновиди (про звірів, побутові, чарівні (героїко-фантастичні)).

	пояснює народні уявлення про добро і зло, красиве і потворне, смішне і страшне (на основі текстів казок). Ключові компетентності Учень / учениця: висловлює власні міркування про зміст казок; проводить аналогії із сучасним життям. НЛ–2 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення постійної присутності в житті, у душі людини добра і зла, красивого і потворного. Розуміння ролі творчих здібностей (уяви, фантазії, прагнення експериментувати) у розвитку й самореалізації людини.</i>	Побудова казки, її яскравий національний колорит. Народне уявлення про добро і зло в казці. Фантастичне і реальне, смішне і страшне, красиве і потворне в казках. ТЛ: народна казка, тема, гіпербола. МЗ: Спорідненість українських казок із казками народів світу (зарубіжна література). СЛ: Сучасні казки: Фоззі. «Гупало Василь. П'ять з половиною пригод».
3	Предметні компетентності Учень / учениця: розповідає про дитинство письменника, про Івана Франка-казкаря; пояснює особливості літературної казки; знає зміст казки, переказує її фрагменти; виразно і вдумливо читає казку в дійових особах; аналізує поведінку Лиса; розрізняє головних персонажів і другорядних. Ключові компетентності Учень / учениця: дає власну оцінку вчинкам і поведінці персонажів; прогнозує можливі наслідки діяльності; толерантно відстоює власну позицію в дискусії. НЛ–4 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Осмислення негативної ролі лицемірства, зарозумілості та хвалькуватості в житті сучасної людини.</i>	Літературні казки Іван ФРАНКО. «Фарбований Лис» Дитинство письменника. І. Франко – казкарь (зб. «Коли ще звірі говорили»). Зміст казки, головні і другорядні персонажі. Образ Лиса, риси його характеру. Особливості літературної казки, її відмінність від народної. ТЛ: літературна казка, мова автора і мова персонажів, прозова мова. МЗ: індійська народна казка «Фарбований шакал» (зарубіжна література).

2	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: вдумливо й виразно читає казку; переказує її зміст; знаходить описи зовнішності персонажів, аналізує їх. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: оцінює вчинки персонажів та життєві ситуації, в які потрапляють герої твору; усвідомлює важливість толерантного ставлення до людей у сучасному світі. НЛ–2 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Готовність робити добро як спонука до позитивної життєдіяльності.</i>	Василь КОРОЛІВ-СТАРИЙ. «Хуха-Моховинка» Короткі відомості про письменника і його фантастичні казки. Образи фантастичних істот, створені уявою автора на основі українського фольклору. Добро і зло в казці. Світлий, життєствердний погляд на світ. Аналіз зовнішності (портрета) казкових істот. Наскрізний гуманізм казки. ТЛ: портрет.
3	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: виразно й осмислено читає казку; розуміє особливості віршованої казки (ритм, риму, поділ на строфи); визначає основні риси характеру дійових осіб твору; простежує різні способи життя та поведінки дійових осіб; пояснює значення для розкриття змісту твору назви казкової країни, імен персонажів казки; виокремлює основні епізоди; пояснює відмінність прозової і віршованої мови казок; висловлює свою думку про прочитане; проводить аналогії із сучасним життям. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: аргументовано і грамотно висловлює власну думку щодо проблем добра і зла у творі, щирості й нещирості, відданості і зради, байдужості і відповідальності, оптимізму і песимізму.	Василь СИМОНЕНКО. «Цар Плаксій та Лоскотон» Цікаві сторінки з дитинства митця. Різні життєві позиції царя Плаксія і Лоскотона (песимістична й оптимістична). Казкова історія і сучасне життя. ТЛ: віршована мова (рима, строфа, ритм), порівняння, епітети.

	НЛ–2,3 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення значення для людини та її життя оптимістичного погляду на світ, потреби керувати своїми емоціями.</i>	
4	Предметні компетентності Учень / учениця: переказує твір, читає уривки з нього за ролями; визначає тему повісті та морально-етичні проблеми, коментує їх; характеризує героя, який найбільше сподобався, оцінює його вчинки; пояснює роль діалогів у творі. Ключові компетентності Учень / учениця: аргументовано й грамотно висловлює власну думку щодо проблем відповідальності людини за свої вчинки, підступності, справжньої дружби, духовності, відваги й боягузтва; створює тексти, ілюстрації, комікси, спираючись на досвід і почуття, використовуючи відповідні зображувально-виражальні засоби. НЛ–1, 3 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення дбайливого ставлення до свого життя, до інших людей, потреби виховання щирості, відкритості, наполегливості в досягненні поставленої мети, відповідальності за свої вчинки.</i>	Галина МАЛИК. «Незвичайні пригоди Алі в країні Недоладії» Повість-казка сучасної дитячої письменниці. Морально-етичні проблеми у творі: добро і зло, відповідальність за свої вчинки, уміння долати перешкоди на шляху до мети. Елементи незвичайного в повісті-казці. Символіка країни Недоладії та її мешканців. ТЛ: повість-казка (повторення). МК: фільм «Аліса в країні див», США, 2010 (кіномистецтво).
2	Предметні компетентності Учень / учениця: розрізняє види загадок, відгадує їх, пояснює логіку їх відгадування; розглядає і пояснює особливості будови загадки, роль у ній метафори; самостійно складає загадки; називає види прислів'їв і приказок; розуміє їхню дотепність і мудрість. Ключові компетентності	Із народної мудрості Загадки Загадка як вид усної народної творчості. Розгляд змісту і форми загадок. Види загадок (<i>про людей, їхнє життя, про природу та її явища, про рослини, тварин</i>). Прислів'я та приказки Народне уявлення про довколишній світ та оцінка його в прислів'ях і приказках. Краса і мудрість цього

	Учень / учениця: використовує українську мову для духовного, культурного й національного самовияву; відрізняє прислів'я від приказки та пояснює їх, проєктуючи на ситуації сучасного життя; шукає загадки, написані іншими народами; порівнює їхні спільні та відмінні риси; створює і розгадує ребуси, кросворди, цифрограми та шифрограми. НЛ–2 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Шанобливе ставлення до кмітливості та мудрості нашого народу. Усвідомлення потреби розвивати логічне мислення, допитливість, спостережливість, уважність, кмітливість як важливі елементи розумової діяльності людини.</i>	жанру усної народної творчості. ТЛ: загадка, прислів'я, приказка, метафора. МЗ: малі фольклорні жанри народів світу (зарубіжна література); математичні загадки (математика); малі фольклорні жанри на уроках розвитку мовлення (українська мова). СЛ: авторські казки Сашка Лірника (Олександра Власюка). О. Бурбело. «Первоцвіт: казки, легенди, вірші, смішинки та загадки».
2	Предметні компетентності Учень / учениця: виразно, осмислено читає загадки, пояснює способи їх відгадування; коментує особливості поетичних загадок Л. Глібова, роль у них казкових елементів, фольклорної основи, гумору, пестливих слів. Ключові компетентності Учень / учениця: створює власне висловлення, твори-асоціації, ілюстрації на тему віршованих загадок Л. Глібова, спираючись на досвід і почуття, використовуючи відповідні зображувально-виражальні засоби. НЛ–1,2 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Прагнення розвивати кмітливість, розумові здібності, логічне мислення, пам'ять.</i>	Леонід ГЛІБОВ. «Химерний, маленький...», «Що за птиця?», «Хто вона?», «Хто розмовляє?», «Хто сестра і брат?» Відомий український поет і байкар. Фольклорна основа його віршованих загадок. ТЛ: акровірш (повторення). СЛ: поезія Григорія Фальковича.
3	Предметні компетентності Учень / учениця: знає про історичну і літературну пам'ятку «Повість минулих літ»;	ІСТОРИЧНЕ МИНУЛЕ НАШОГО НАРОДУ Літописні оповіді (подавати на основі «Повісті минулих літ» у переказі В. Близнеця): «Три брати –

	розуміє значення давнього літописання для нащадків; розповідає про легендарного Нестора Літописця; аналізує риси характерів руських (українських) князів. Ключові компетентності Учень / учениця: розуміє роль читання впродовж життя для власного зростання; шукає описи живописних та архітектурних пам'яток доби Русі-України, зіставляє з літературним твором; дискутує про зв'язок історичного минулого із сучасністю, важливість знання історії. НЛ-2 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення душевної краси й сили наших предків, любові руських (українських) князів до своєї землі як достойного прикладу для нащадків.</i>	Кий, Щек, Хорив і сестра їхня Либідь», «Святослав укладає мир з греками...», «Володимир вибирає віру», «Розгром Ярославом печенігів. Початок великого будівництва в Києві. Похвала книгам» (3 твори – на вибір учителя) «Повість минулих літ» – найдавніший літопис нашого народу. Значення літописання для нащадків. Казкові й історичні мотиви літописних сюжетів. Любов руських (українських) князів до своєї землі, їхня сила духу, воля, благородство, сміливість, рішучість, вірність тощо. ТЛ: літопис. МЗ: доба Русі-України (історія України). МК: ілюстрація Георгія Якутовича до «Повісті минулих літ» (образотворче мистецтво); пам'ятний знак Василя Бородея «Засновникам Києва», пам'ятник Володимирі В. Демута-Малиновського (скульптура), ораторія Лесі Дичко «І нарекоша ім'я Київ» (музичне мистецтво). СЛ: Ірина Цілик. «МІСТОрія однієї дружби».
4	Предметні компетентності Учень / учениця: виразно й усвідомлено читає поезії; визначає засоби поетичної мови; розповідає про давньоруських князів; висловлює власні міркування про зміст заповіту Ярослава Мудрого і його актуальність; виразно в особах читає драму-казку «Микита Кожум'яка», виокремлює в ній найнапруженіші епізоди; розуміє і пояснює своєрідність побудови драматичного твору. Ключові компетентності Учень / учениця: розуміє зв'язок історичного минулого із сучасністю; створює власну драму-казку на І дію про Микиту та його нові пригоди, презентацію про життя і вірування давніх українців,	Олександр ОЛЕСЬ. «Заспів», «Україна в старовину», «Похід на Царгород», «Ярослав Мудрий» (із кн. «Княжа Україна») (2 на вибір учителя), «Микита Кожум'яка» Поезії з книги «Княжа Україна», їх зв'язок із літописами. Поетична оповідь про минуле нашого народу, князів Русі-України, їхню мудрість, благородство, хоробрість, любов до рідної землі. Драматичний твір на тему народної казки. ТЛ: драматичний твір і його побудова.

	про Ярослава Мудрого та його бібліотеку, про благородного Святослава; дискутує про важливість вивчення історії своєї держави. НЛ–2 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Зацікавлення історичним минулим українського народу, шанобливе ставлення до заповітів наших предків та осмислене їх виконання.</i>	МК: мультфільм «Микита Кожум'яка», 2016 (кіномистецтво).
4	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: переказує найяскравіші фрагменти твору; характеризує образи головних героїв. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: дискутує про значення історичного минулого для сучасної людини; аргументовано й грамотно висловлює власну думку щодо проблем, порушених у творі; створює презентацію і карту про місця подорожі головних героїв; створює ілюстрації / буктрейлер до твору. НЛ–2 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Розуміння потреби формувати національну самосвідомість, плекати патріотичні почуття, мати громадянську позицію.</i>	Зірка МЕНЗАТЮК. «Таємниця козацької шаблі» Пригодницька повість про мандрівку історичними місцями сучасної України. Фантастичне і реальне в ній. Історичне минуле нашого народу в житті сучасної людини. Образи козаків та символіка козацької шаблі у творі. Екзотика старовинних українських замків. ТЛ: епічний твір. МЗ: козацька доба (історія України). МК: документальні фільми про козацьку звичаї та про козацьку шаблю із серії «Козацька звичаї»; проект «Історія українських земель. Козаки». Серія 1 (кіномистецтво).
4	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: пригадує відомості про Україну часів Т. Шевченка; розповідає про дитинство поета і його родину; відтворює настрої пейзажних поезій; описує власні відчуття, викликані художнім словом; виразно читає поезії; знаходить у них порівняння, персоніфікацію, пояснює їхню роль. <u>Ключові компетентності</u>	РІДНА УКРАЇНА. СВІТ ПРИРОДИ Тарас ШЕВЧЕНКО. «За сонцем хмаронька пливе...», «Садок вишневий коло хати...» Степан ВАСИЛЬЧЕНКО. «В бур'янах» <u>або</u> Оксана ІВАНЕНКО. «Тарасові шляхи». Україна часів Т. Шевченка. Розповідь про поета, його дитинство (на основі повісті <i>Степана Васильченка або Оксани Іваненко</i>). Картини довколишнього світу, природи в поезіях Тараса Шевченка — художня реальність,

	Учень / учениця: створює презентації про живописні твори-пейзажі Т. Шевченка; зіставляє специфіку розкриття теми в різних видах мистецтва; дискутує щодо проблеми впливу природи на життя людини. Вивчає напам'ять: «За сонцем хмаронька пливе...», «Садок вишневий коло хати...». НЛ-1,2 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Розуміння важливості виховання естетичного смаку, усвідомлення естетичної насолоди від твору мистецтва, спонукання до оптимістичного, життєствердного погляду на світ.</i>	створена уявою митця за допомогою засобів образної мови. ТЛ: персоніфікація, ліричний твір. МК: репродукція картини Т. Шевченка «Селянська родина» (образотворче мистецтво); музичні твори на слова Т. Шевченка композиторів: М. Лисенка, Я. Степового, Г. Хоткевича та інших; сучасні музичні інтерпретації (музичне мистецтво).
2	Предметні компетентності Учень / учениця: виразно і вдумливо читає поезії; висловлює думки про них; аналізує кольорову «палітру» віршів; відтворює в уяві подібні картини природи. Ключові компетентності Учень / учениця: осмислює важливість збереження довкілля для сьогодення та майбутнього; висловлює міркування про способи вираження любові до рідної землі, відповідальність кожної людини за збереження природи, дискутує про це. Вивчає напам'ять: 1 вірш (на вибір). НЛ-1,2 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення важливості розвитку естетичного смаку, відчуття краси образного слова, абстрактного мислення, спостережливості, уміння доводити власну думку.</i>	Павло ТИЧИНА. «Не бував ти у наших краях!», «Гаї шумлять...», «Блакить мою душу обвіяла...» Коротко про поета і край, де він народився. Майстерне відтворення краси природи, яка надихає ліричного героя й зміцнює його патріотичні почуття. Мелодійність віршів П. Тичини. ТЛ: ліричний герой. МК: Г. Майборода «Гаї шумлять», сучасні музичні інтерпретації творів П. Тичини (музичне мистецтво).
2	Предметні компетентності Учень / учениця: переказує оповідання;	Євген ГУЦАЛО. «Лось» Основні відомості про письменника. Вічне протистояння добра і зла –

	визначає його тему та жанрові особливості; коментує фрагмент, що найбільше вражає; характеризує образи; дає власну оцінку зображуваному; міркує про великий світ природи й людину в ньому, про добро і зло, любов і милосердя. Ключові компетентності Учень / учениця: ілюструє екологічні проблеми на прикладі твору, дискутує про них; усвідомлює важливість бережливого ставлення до природи. НЛ-1 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Розуміння важливості турботи про світ природи і рідних людей як неодмінної ознаки гуманної, гідної поведінки.</i>	наскрізна тема світового мистецтва. Порушення цієї теми в оповіданні «Лось». Співчуття, милосердя – шлях до перемоги добра. Образи хлопчиків, їхня невідступність у захисті гуманних переконань. ТЛ: оповідання. МЗ: тварини, які живуть у лісах України (природознавство); твори про світ природи: Р. Кіплінг. «Мауглі», Е. Сетон-Томпсон. «Ведмежа Джонні» (зарубіжна література).
2	Предметні компетентності Учень / учениця: виразно і вдумливо читає поезії; виокремлює в них образ ліричного героя, відтворює його емоції та почуття, порівнюючи із власним образним баченням природи. Ключові компетентності Учень / учениця: розуміє важливість збереження довкілля для майбутнього; створює малюнки-асоціації до віршів і пояснює їх; знаходить репродукції картин українських художників про дощ та осінь, музичні композиції на теми віршів, коментує їх. Вивчає напам'ять: 1 вірш (на вибір). НЛ-1 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення образного бачення світу як важливого чинника розвитку творчих здібностей.</i>	Максим РИЛЬСЬКИЙ. «Дощ» («Благодатний, довгожданий...»), «Осінь-маляр із палітрою пишною...» Основні відомості про поета. Краса рідної природи й відтворення її поетом засобами поетичної мови. Єдність людини і природи, зв'язок між станом людської душі та довкіллям. МК: репродукції картин українських художників про дощ та осінь (образотворче мистецтво), цикл «Чотири пори року» А. Вівальді, «Пори року» П. Чайковського (музичне мистецтво).

2	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: переказує цікавий епізод із дитинства письменника; знаходить у творі описи природи; пояснює їх роль в оповіданні; розповідає про особливості характеру Олеся, його обдарованість; складає план до характеристики цього образу; висловлює власні міркування про характер хлопчика, оцінює його незвичну поведінку; пояснює назву оповідання; порівнює літературного героя із собою. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: аналізує ситуацію з погляду гуманізму, толерантного ставлення до людей; придумує власне закінчення оповідання; знаходить інформацію про «білих ворон», які стали відомими в царинах різних видів мистецтва. НЛ–2 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Усвідомлення особливого призначення на землі кожного. Потреба збереження індивідуальних особливостей людини як важливих чинників її майбутньої максимальної самореалізації.</i>	Григор ТЮТЮННИК. «Дивак» Коротко про письменника. Ідея неповторності й багатства внутрішнього світу людини. Паралельність і єдність двох світів –природи й людини, зображених в оповіданні. Точність і лаконізм описів природи. Допитливий, чуйний, добрий хлопчик Олесь, його жага пізнати загадковий світ природи, уміння фантазувати, уявляти. Гідна поведінка Олеся як позиція особистості.
4	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: уміє переказати найцікавіші епізоди повісті; характеризує головного героя за планом; презентує однокласникам власне закінчення твору. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: зіставляє специфіку розкриття теми в літературі і кіномистецтві; дискутує про проблеми екології, відповідальності за братів менших, толерантно відстоює власну позицію в дискусії. НЛ–3	Микола ВІНГРАНОВСЬКИЙ. «Сіроманець» Захоплива й драматична історія про хлопчика й вовка як приклад гармонії людини й природи. Гуманізм повісті. Доброта, вигадливість, рішучість Сашка, його здатність на самостійні вчинки, особливо у відстоюванні своєї позиції. МК: фільм «Сіроманець», 1989; режисер П. Марусик (кіномистецтво).

	<u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Усвідомлення значення людяності, доброти в житті, прагнення гармонії з природою.</i>	
4 (упродовж року)	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: знає про письменників-земляків, їхні твори; розуміє зміст цих творів; виразно читає і висловлює власну думку про них. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: усвідомлює роль читання для власного зростання впродовж життя. НЛ–2 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Усвідомлення важливості шанобливого ставлення до митців свого краю як до особливо обдарованих людей, співців рідної землі.</i>	ЛІТЕРАТУРА РІДНОГО КРАЮ Ознайомлення з доступними для сприйняття й цікавими творами письменників-земляків.
2	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: згадує про письменників і твори, що вивчалися упродовж року; закріплює вміння висловлювати власні міркування про найулюбленіші твори. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: аналізує життєві ситуації, людські вчинки на матеріалі вивчених творів; узагальнює одержану інформацію; визначає необхідність додаткової інформації, шукає її в мережі Інтернет та інших джерелах. НЛ–1, 2, 3, 4 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Усвідомлення того, що власна думка і власна позиція – важливі для успішної особистості, необхідні для життя.</i>	УРОК-ПІДСУМОК Бесіда про твори, що вивчалися упродовж року й викликали найбільше роздумів, суперечок, зацікавлення.

Орієнтовний перелік очікуваних результатів навчальної діяльності учнів 5 класу

Предметні компетентності

Учень / учениця:

називає види мистецтва;

порівнює художню творчість з іншими видами людської діяльності;

розповідає про роль художнього слова в житті людини; специфіку художнього образу; виникнення міфів, легенд і переказів, про легендарного Нестора Літописця; значення давнього літописання для нащадків; дотепність і мудрість прислів'їв і приказок;

пояснює народні уявлення про добро і зло, красиве і потворне, смішне і страшне (на основі текстів казок), значення для розкриття змісту твору його назви, імен персонажів; відмінність прозової і віршованої мови;

розрізняє твори різних видів і жанрів, **ілюструє** на прикладах їхні особливості;

переказує цікавий епізод із біографії письменника; зміст виучуваних творів, **виокремлює** основні (найнапруженіші, найцікавіші) епізоди, **коментує** фрагмент, що найбільше вразив, порушені морально-етичні проблеми;

виділяє в художньому тексті пейзаж, діалог, монолог, з'ясовує їхню роль;

визначає тему, головну думку твору, що вивчається, його жанрову приналежність;

читає виразно і вдумливо, в особах поетичні, прозові, драматичні твори (уривки з них);

розрізняє головних і другорядних персонажів, **аналізує** описи зовнішності,

характеризує героїв, **відтворює** емоції та почуття, **пояснює** поведінку, **оцінює** вчинки;

вчиться порівнювати літературного героя із собою;

зіставляє теми, мотиви, образи, сюжети, що належать до різних національних літератур;

висловлює міркування з приводу виучуваного (прочитаного) і його актуальності для сучасного життя й особисто для себе; **підтверджує** власну думку цитатами з тексту;

відтворює в уяві картини, змальовані в художньому творі і спостережені в житті; **описує** настрій твору, власні відчуття, викликані художнім словом;

знає визначення, ознаки і **застосовує** під час інтерпретації та аналізу художнього твору (окремого фрагменту) літературознавчі поняття *міф, фольклор, легенда, переказ, народна казка, літературна казка, загадка, прислів'я, приказка, акровіри, літопис, драматичний твір, епічний твір, ліричний твір, оповідання, прозова мова, віршована мова, мова автора і мова персонажів, тема, портрет, гіпербола, порівняння, епітети, персоніфікація, метафора*;

веде з допомогою вчителя діалог із текстом (автором, героями), однокласниками, самим собою: ставить запитання різних видів, передбачає можливий розвиток подій тощо;

знає імена письменників, які народилися в рідному краї; **читає** й **аналізує** їхні твори;

висловлює власні міркування з приводу прочитаного;

виконує (усно і письмово) творчі роботи різних жанрів.

Ключові компетентності

Учень / учениця:

знаходить у тексті ключові фрази, слова, образи; **відрізняє** нову інформацію від уже відомої, **аналізує, узагальнює, систематизує** її, **робить** висновки;

визначає необхідність додаткової інформації, **працює** з каталогами, словниками, енциклопедіями; **шукає** необхідні відомості в мережі Інтернет та інших джерелах (текст, ілюстрації, схеми, таблиці, графіки тощо), **опрацьовує** їх;

усвідомлює важливість толерантного ставлення до людей у сучасному світі;

дотримується правил спілкування у парі (групі); **визначає** тему і мету спілкування; **формулює** висловлення залежно від мети спілкування і об'єкта мовлення; **«чує»** співбесідника, **переказує** одержане повідомлення; толерантно **відстоює** власну позицію в дискусії;

встановлює причиново-наслідкові зв'язки між фактами, явищами (у т. ч. художніми);

розуміє роль читання впродовж життя для власного зростання;

дискутує про зв'язок історичного минулого із сучасністю, важливість знання історії своєї держави;

застосовує набуті знання для компаративного аналізу творів української та зарубіжної літератури;

зіставляє специфіку розкриття певної теми в різних видах мистецтва;

аналізує умову завдання, **прогнозує** можливий результат діяльності;

формулює з допомогою вчителя (самостійно) мету і цілі діяльності на урок (тему): **обирає** із запропонованого переліку, **пропонує** власні, **обговорює** в парі, групі, колективно;

працює за поданим планом (доповнює і змінює його, слідує за дотриманням);

добирає необхідні засоби навчання (підручник, посібники, статті, Інтернет-ресурси), **визначає**, чия допомога потрібна;

аналізує з допомогою вчителя (самостійно) досягнення цілей уроку (вивчення теми);

визначає причини труднощів у навчанні;

дає емоційну оцінку діяльності на уроці (власної, однокласників) і обґрунтовує її; **працює** з картками оцінювання й самооцінювання;

організовує і здійснює діяльність у парі.

6 клас

Усього — 70 год. На тиждень — 2 год. Текстуальне вивчення творів — 51 год. Повторення та узагальнення — 2 год. Література рідного краю — 4 год. Позакласне читання — 4 год.

Розвиток мовлення — 4 год (у межах годин на текстуальне вивчення)

Виразне читання — 2 год. Резервний час — 7 год

Кількість годин (орієнтовно)	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу
1	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: знає про рукописні книги часів Русі-України, про автора «Повісті минулих літ» Нестора Літописця; про сучасні формати книги; розуміє роль книжки в житті людини, складність і особливість процесу творчості, місце в ньому уяви й фантазії митця, роль читача в «житті» художнього твору; пояснює, де можна «зустрітися» з літературою (літературні журнали, радіопередачі, телебачення, театр, книгарні, бібліотеки, Інтернет); аргументує індивідуальні читацькі інтереси. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: зіставляє специфіку розкриття теми в різних видах мистецтва; створює презентацію про історію книжки; усвідомлює роль читання впродовж життя для власного зростання; розуміє необхідність додаткової інформації; знаходить її в мережі Інтернет та інших джерелах. НЛ–1 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Усвідомлення потреби шанобливого ставлення людей до книжки, до освіти.</i>	ВСТУП Книжка в житті людини. Творча майстерня автора від давнини до сьогодення. Зміни формату книги впродовж віків. Сучасний читач і його роль у новому «житті» твору. МЗ: культура часів Русі-України (історія України).

6	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: знає про виникнення народної обрядової поезії, її різновиди; розповідає про головні календарні обряди українців; розрізняє і називає різновиди календарно-обрядових пісень; виразно і вдумливо читає їх, коментує зміст; виокремлює й пояснює роль художніх засобів. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: висловлює судження про роль колискової пісні в житті людини, про роль сім'ї та тепло рідного дому, про відповідальність кожного за збереження духовної спадщини для майбутніх поколінь; описує образ матері над колискою дитини (за творами літератури та живопису). Вивчає напам'ять: 2 пісні (на вибір учня). НЛ–1,2 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Прагнення відроджувати й вивчати оригінальну творчість народу. Повага до прадавніх вірувань наших предків, гордість за свій талановитий народ, любов до рідних.</i>	ЗАГАДКОВО ПРЕКРАСНА І СЛАВНА ДАВНИНА УКРАЇНИ Календарно-обрядові пісні Роль і місце пісні в житті українців. Головні календарні обряди. Народна обрядова пісня, її різновиди. <i>Пісні літнього циклу:</i> «У ржі на межі», «Ой біжить, біжить мала дівчина», «Проведу я русалочки до бору» (русальні); «Заплету віночок», «Ой вінку мій, вінку», «Купайло, Купайло!» (купальські); «Маяло житечко, маяло», «Там у полі криниченька» (жнивварські) – на вибір. <i>Пісні зимового циклу:</i> «Ой хто, хто Миколая любить», «Засівна», «Нова радість стала», «Добрий вечір тобі, пане господарю!», «Щедрик, щедрик, щедрівочка» (на вибір). <i>Веснянки:</i> «Ой весна, весна — днем красна», «Ой кувала зозуленька», «А в кривого танця» (на вибір). Народні колискові пісні «Ой ти, коте, коточок», «Ой ну, люлі, дитя, спать» Провідні мотиви, лексичні особливості колискових. Календарно-обрядові пісні рідного краю. ТЛ: народна пісня, колискова, рефрен, анафора. МК: фольклорна спадщина інших слов'янських народів (зарубіжна література); К. Стеценко. «Колядки», М. Леонтович. «Щедрик», М. Лисенко. Музичні обробки українських веснянок; колискові пісні у виконанні Росави (музичне мистецтво); А. Петрицький «Різдвяний ранок», С. Васильківський. «Весна в Україні» (образотворче мистецтво).
3	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: розуміє і пояснює специфіку пісні літературного походження; переказує історію створення національного гімну; розповідає про зв'язок народної легенди про дівчину-Україну з «Молитвою»	Пісні літературного походження «Ще не вмерла Україна...» П.ЧУБИНСЬКОГО і М.ВЕРБИЦЬКОГО – національний гімн нашої держави. Легенда про дівчину-Україну, яку Господь обдарував піснею, та її зв'язок із «Молитвою» О. КОНИСЬКОГО й М. ЛИСЕНКА,

	О. Кониського; виразно і вдумливо читає пісні; визначає й коментує провідні мотиви, пояснює роль символів у них. Ключові компетентності Учень / учениця: висловлює судження про значення національного гімну в житті народу; розкриває особливості художнього втілення теми України у творах різних митців. Вивчає напам'ять: «Ще не вмерла Україна...» та 1 пісню (на вибір). НЛ–2 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Осмислення почуття патріотизму, утвердження віри в щасливе майбутнє свого народу.</i>	духовним гімном України. «Ой, у лузі червона калина похилилася» С. ЧАРНЕЦЬКОГО і Г. ТРУХА — пісня, що стала народною. Патріотичні мотиви пісень літературного походження. ТЛ: гімн. МК: гімн України (музичне мистецтво).
2	Предметні компетентності Учень / учениця: розповідає коротко про письменника; виразно і вдумливо читає поему; визначає головну думку; розповідає про життя ханського сина в полоні руського князя й пояснює, чому він забув рідний край; характеризує образ юнака-половця; співвідносить давноминулі події, описані в поемі, із сучасністю. Ключові компетентності Учень / учениця: розуміє значення історичної пам'яті для кожної людини; пояснює важливість приналежності до свого народу; висловлює судження про її історичну основу, зв'язок із літописною легендою; коментує власне розуміння почуття патріотизму; усвідомлює роль слова в житті людини. НЛ–2 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення важливості історичної пам'яті для кожної</i>	Микола ВОРОНИЙ. «Євшан-зілля» Коротко про письменника. Патріотичні почуття й толерантне ставлення до інших народів у поемі «Євшан-зілля». Роль слова, пісні, історії в житті будь-якої людини. Краса природи рідного краю. ТЛ: ліричний герой, ліро-епічний твір, поема.

	людини та приналежності до свого народу, національної свідомості, вірності Батьківщині.	
2	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: розповідає про життя Т. Шевченка в Петербурзі; знає зміст твору, виразно й осмислено читає окремі фрагменти; розкриває історичну основу поеми «Іван Підкова»; висловлює судження про риси й поведінку козацького ватажка; пояснює особливості художніх засобів у зображенні штормового моря, бою. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: розуміє важливість знання історії рідного народу; висловлює власну думку щодо суспільно-політичних питань. НЛ–2 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> Усвідомлення того, що героїзм і мужність – ознаки лицарських чеснот українських козаків - духовний спадок нащадкам.	Тарас ШЕВЧЕНКО. «Думка» («Тече вода в синє море»), «Іван Підкова» (без вступу), «Тече вода в синє море» ОДНА Й ТА Ж САМА ПОЕЗІЯ Відомості про перебування поета в Петербурзі. Патріотичні мотиви творів Т. Шевченка. Зображення історичного минулого. Героїзм та відвага козаків та їхнього ватажка. Специфіка ліричних і ліро-епічних творів. МЗ: козацька доба (історія України). МК: пізнавальна програма «Тарас Шевченко в Петербурзі» (архів Першого національного каналу); «Тече вода в синє море / Думка» на слова Тараса Шевченка. Виконує Олекса Керекеша, гурт «Фата Моргана» (музичне мистецтво).
4	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: уміє визначити історичну основу твору; знаходить і коментує описи природи, портрети персонажів, їхні вчинки; аналізує роль художніх засобів. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: висловлює власні судження про героїство та вміння з честю вийти із найскладніших ситуацій козака-характерника Швайки та його юних помічників Грицика та Санька; зіставляє специфіку розкриття історичної теми в літературі та кінематографі; створює презентацію про головних героїв твору; дискутує	Володимир РУТКІВСЬКИЙ. «Джури козака Швайки» («На козацьких островах») Твір про волелюбних, сміливих героїв, які вміють вистояти у складних ситуаціях. Незвичайні здібності козаків-характерників. Сміливість і відвага козацьких джур Грицика та Санька. Засудження підступності, жорстокості та підлості зрадників. Тема боротьби українських козаків проти татарської орди. МЗ: козацька доба (історія України). МК: фільм про козаків-характерників (із серії «Козацька звитяга»).

	про проблеми національної свідомості, патріотизму, зрадництва, усвідомленого вибору. НЛ–2 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення лицарства, сміливості, фізичної, духовної сили наших предків, потреби виховання й утвердження цих якостей у наш час.</i>	
3	Предметні компетентності Учень / учениця: розповідає про дитинство Лесі Українки, її мужність, талановитість; усвідомлює і вміє пояснити мотив глибокого родинного зв'язку дитини з батьками; характеризує образ ліричної героїні; висловлює власні роздуми про неї. Ключові компетентності Учень / учениця: висловлює своє ставлення до проблеми бережливого ставлення до природи як важливого чинника реалізації особистості; зіставляє специфіку розкриття теми в літературі, музиці, кіномистецтві; створює ілюстрації до творів, відеопоезії. Вивчає напам'ять: вірш «Як дитиною, бувало...». НЛ–1 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення потреби плекати почуття любові до батьків, родини; формування стоїчних рис характеру (мужності, цілеспрямованості, наполегливості); прагнення до самоосвіти.</i>	Я І СВІТ Леся УКРАЇНКА (Лариса Петрівна Косач). «Мрії», «Як дитиною, бувало...», «Тиша морська» Дитинство поетеси, роль родини в її вихованні. Неповторний світ дитинства в поезіях. Образ мужньої, сильної духом дівчинки, її життєрадісний погляд на світ, вільнолюбство, впевненість, розвинена уява. Значення мистецтва в житті людини. Гармонія людини і природи. МК: фільм про Лесю Українку із циклу «Обличчя української історії» (кіномистецтво). СЛ: поезії Мар'яни Савки, Маріанни Кіяновської, Любові Якимчук.
4	Предметні компетентності Учень / учениця: розповідає цікаві епізоди з життя письменника; знає зміст оповідання; виразно і вдумливо читає епізоди,	Володимир ВИННИЧЕНКО. «Федько-халамидник» Дитинство письменника. Художня розповідь про Федька, його життя, стосунки з однолітками. Добро і зло,

	що найбільше вражають; аналізує епічний твір; називає риси характеру Федька, що вирізняють його з-поміж друзів-однолітків, коментує їх; аналізує роль художніх засобів у творі; знаходить портрет, пейзаж, діалоги; формулює головну думку оповідання. Ключові компетентності Учень / учениця: висловлює своє ставлення до літературних героїв; визначає причиново-наслідкові зв'язки між фактами і явищами; пропонує алгоритм дій. НЛ-1,2 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення найважливіших цінностей моралі та етики, що роблять людину духовно багатою і щедрою на добро, порядність, чесність.</i>	благородство і підлість у творі. Щедрий на добро внутрішній світ героя. Федько як особистість. ТЛ: головний герой, другорядні герої.
1	Предметні компетентності Учень / учениця: виразно й усвідомлено читає вірші; висловлює судження про почуття ліричного героя; співвідносить їх із пережитими особисто. Ключові компетентності Учень / учениця: висловлює своє ставлення до проблеми збереження родинних цінностей; зіставляє специфіку розкриття теми в літературі, музиці, кіномистецтві; створює ілюстрації до творів, відеопоезії; проводить аналогії із власним життям. НЛ-3 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Осмилення ролі батьківського дому в житті людини, відповідальності за власну родину.</i>	Станіслав ЧЕРНІЛЕВСЬКИЙ. «Теплота родинного інтиму...», «Забула внучка в баби черевички...» Настрої та почуття, висвітлені в поезіях (любов, доброта, висока духовність). Образ рідної людини та важливість родинних цінностей.
2	Предметні компетентності Учень / учениця:	Ірина ЖИЛЕНКО. «Жар-Птиця», «Підкова», «Гном у буфеті»

	розуміє, що світ дитинства – вічне джерело сили, натхнення, мрій, фантазій; виразно й усвідомлено читає поезії, коментує їх; пояснює художні засоби. Ключові компетентності Учень / учениця: висловлює судження про щастя і шляхи до нього, про цінності, які потрібно берегти в сучасному світі; пояснює вплив слова на психічне здоров'я людини. НЛ–2 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення ролі почуття дружби в житті людини, уміння бачити красу навколо, цінувати доброту.</i>	Поетичні роздуми про доброту, красу, про людське щастя і шляхи до нього, про те, що може врятувати сучасний світ.
1	Предметні компетентності Учень/учениця: розуміє метафоричність поезій; виразно і вдумливо читає вірші; коментує образне бачення світу, явищ природи в них; пояснює поєднання у творі уявного, фантастичного і реального; висловлює власне бачення образів стежечки, блискавки, веселки тощо. Ключові компетентності Учень / учениця: порівнює твори музичного й образотворчого мистецтв, суголосні поезіям; зіставляє специфіку розкриття теми в різних видах мистецтва. Вивчає напам'ять: 1 вірш (на вибір). НЛ–1 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення потреби естетичного сприйняття художнього твору.</i>	Ігор КАЛИНЕЦЬ. «Стежечка», «Блискавка», «Веселка», «Криничка», «Дим» зі збірки «Дивосвіт» (на вибір) Талановитий український поет, автор віршів для дітей. Своєрідність форми його поезій. Персоніфіковані образи природних явищ – дивовижне й незвичайне в повсякденному житті. Гармонія людини і природи. МК: твори музичного, образотворчого декоративно-ужиткового мистецтв, суголосні поезіям І. Калинця.
3	Предметні компетентності Учень / учениця: виразно і вдумливо читає казки-притчі, коментує їх; знаходить і пояснює фантастичні	Емма АНДІЄВСЬКА. «Казка про ян», «Говорюча риба». Сучасна українська письменниця і художниця. Її казки-притчі. Добро й любов до світу. Порушення питань моралі, дружби, сили

	елементи в них; висловлює судження про важливість проблем, порушених у творах та актуальність їх; знаходить аналогії в повсякденному житті. Ключові компетентності Учень / учениця: розуміє силу слова; аналізує життєві ситуації з погляду гуманізму, толерантного ставлення до людей; дискутує щодо проблем таланту, неординарності, «білих ворон», спілкування; висловлює власне розуміння ілюстрацій письменниці; створює есе-рефлексію. НЛ–1, 2 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення морально-етичних цінностей, що допомагають бачити й розуміти красу світу, гармонійно і щасливо жити в ньому.</i>	слова. Прихований повчальний зміст творів. Принципи толерантного ставлення до інших, вірності мріям, прагнення гармонії зі світом. ТЛ: притча.
5	Предметні компетентності Учень / учениця: знає основне про письменника; розуміє поняття романтичного і пригодницького; визначає жанр твору; самостійно ознайомлюється з його змістом; аналізує поведінку героїв, їхні вчинки, моральний вибір у різних життєвих ситуаціях; характеризує улюбленого героя, аргументує свій вибір, розкриває риси його вдачі; виокремлює, виразно читає й коментує найцікавіші епізоди тексту. Ключові компетентності Учень / учениця: висловлює судження про зв'язок прочитаного з власними життєвими спостереженнями; усвідомлює себе активним членом соціуму; зіставляє специфіку розкриття теми в літературі й кіномистецтві; обговорює в групах проблеми дружби та першого кохання;	ПРИГОДИ І РОМАНТИКА Всеволод НЕСТАЙКО. «Тореадори з Васюківки» (скорочено) В. Нестайко – визнаний у світі український дитячий письменник. Пригодницький захопливий сюжет, мрія і дійсність, смішне, комічне, романтичне в його пригодницькій повісті для дітей. Образи Яви Реня та Павлуші Завгороднього. Проблеми у творі. ТЛ: повість, пригодницький твір. МЗ: пригоди й романтика у творах Д. Дефо, Ж. Верна, Марка Твена (зарубіжна література). МК: кінофільм «Тореадори з Васюківки», 1965; режисер С. Зелікін (кіномистецтво).

	створює правила поведінки в екстремальних ситуаціях; укладає таблицю «Плюси і мінуси «проектів» Яви та Павлуші». НЛ–3,4 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Усвідомлення важливості активної життєвої позиції, позитивних рис характеру; сили справжньої дружби та взаємодтримки.</i>	
3	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: переказує зміст уривка твору; визначає елементи сюжету в ньому; характеризує образи головних персонажів, їхню поведінку в складній ситуації. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: висловлює судження про місце уяви, фантазії, романтичності в житті сучасної людини, необхідності навчатися упродовж життя, здобувати досвід; про важливість збереження довкілля для сьогодення та майбутнього; знаходить у тексті реальні (звичайні) та пригодницькі події. НЛ–3 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Усвідомлення значення романтичності, життєлюбства в житті людини.</i>	Ярослав СТЕЛЬМАХ. «Митькозавр з Юрківки, або Химера лісового озера» Таємничі, веселі й незвичайні події в повісті, передані образним словом. Допитливість, винахідливість, кмітливість хлопчиків – головних героїв.
4	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: знає цікавий факт про письменницю; переказує зміст твору, висловлює враження про нього; характеризує образ головного героя Кліма. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: висловлює судження про те, як виховувати в собі риси сміливості, хоробрості, кмітливості,	Леся ВОРОНИНА. «Таємне Товариство боягузів, або засіб від переляку № 9» Леся Воронина — сучасна письменниця, авторка багатьох книг для дітей. Фантастична, романтична повість про виховання гідності та мужності. Клим Джура – рятівник світу. Його друзі й вороги. Еволюція Кліма від боягуза до супергероя. Роль сім'ї у формуванні життєвих переконань людини. Стосунки між різними поколіннями в родині. ТЛ: сюжет, його елементи.

	відповідальності; як спрогнозувати можливі наслідки діяльності; зіставляє специфіку розкриття фантастичної теми в літературі й кіномистецтві; знаходить інформацію про українських письменників-фантастів; дискутує про проблеми сміливості і боягузтва. НЛ–1,2,4 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Потреба формування позитивного світогляду, доброзичливого ставлення до світу та людей. Усвідомлення ролі навчання, прагнення відкривати світ і себе в ньому, самовдосконалення, самореалізації в житті кожної людини.</i>	МК: науково-популярні фільми про інопланетні цивілізації та паралельні світи.
3	Предметні компетентності Учень / учениця: розуміє роль гумору в житті українців; знає жанри гумористичних творів, називає їх; розповідає про особливості побудови байки; виразно і вдумливо читає твори Л. Глібова; пояснює головну думку кожної байки та алегоричні образи. Ключові компетентності Учень / учениця: зіставляє описане в байках із реальним життям, використовуючи виражальні засоби української мови; створює ілюстрації до твору; обговорює в групах проблеми несправедливості, жорстокості, ледарства в байках Л. Глібова і в сучасному житті. НЛ–2,3 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення важливості самокритичного погляду для успішної життєдіяльності людини, потреби життєстверджувальних, оптимістичних настроїв, уміння</i>	ГУМОРИСТИЧНІ ТВОРИ Гумористичне й сатиричне зображення. Жанрова різноманітність гумористичних творів (анекдоти, байки, усмішки, гуморески, співомовки тощо). Роль гумору в житті українців. Леонід ГЛІБОВ. «Щука», «Муха і Бджола», «Жаба і Віл» Визначний український байкар, поет. Викривальна і повчальна спрямованість байок письменника. Побудова байки. ТЛ: гумор (повторення), сатира, байка (повторення), алегорія, мораль. МЗ: Байки Езопа та І. Крилова (зарубіжна література).

	<i>тактовно реагувати на іронію, гумор.</i>	
2	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: розуміє вияв народної мудрості в гуморесках, викривальний пафос співомовок; виразно й усвідомлено читає твори; коментує іронічне ставлення автора до негативних рис характеру; виокремлює головну думку кожного твору; характеризує героїв і порівнює їх. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: пояснює зв'язок історичних фактів із їх гумористичним відображенням у співомовках; обґрунтовує власні спостереження над смішними ситуаціями в житті; розуміє роль ініціативності, підприємливості в суспільстві та специфіку лексики твору; застосовує комунікативні стратегії відповідно до мети й ситуації спілкування; створює ілюстрації до твору; візнаходить інформацію про зустріч запорожців із королем. НЛ–2, 3 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Усвідомлення, що почуття гумору - ознака духовного здоров'я людини.</i>	Степан РУДАНСЬКИЙ. «Добре торгувалось», «Запорожці у короля» Співомовки С. Руданського — унікальне явище у світовому письменстві. Висміювання моральних вад, негативних рис характеру, авторська симпатія до простої людини, до її розуму, кмітливості, почуття гумору, уміння посміятися над власною безпорадністю та відстояти свою гідність. ТЛ: гумореска, співомовка. МЗ: козацька доба (історія України).
2	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: виразно і вдумливо читає твори, коментує їх; пояснює основні ідеї; аналізує художні особливості гуморесок. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: проводить аналогії з власними спостереженнями; усвідомлює роль мови в житті людини; створює ілюстрації до твору, виразно читає гуморески; дискутує про проблеми мови і народу. Вивчає напам'ять: 1 гумореску (на	Павло ГЛАЗОВИЙ. «Еволюція», «Найважча роль», «Заморські гості», «Похвала», «Кухлик» (2–3 — на вибір) Іронічно-пародійна, викривальна спрямованість гумористичних і сатиричних творів.

	вибір). НЛ–2 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Оптимістична настанова в житті, уміння іронічно, критично, з почуттям гумору сприймати дійсність і самого себе.</i>	
4 (упродовж року)	Предметні компетентності Учень / учениця: знає про письменників-земляків, їхні твори; розуміє зміст цих творів; виразно читає та коментує їх. Ключові компетентності Учень / учениця: усвідомлює роль читання для власного зростання впродовж життя. НЛ–2 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Шанобливе ставлення до митців свого краю як до особливо обдарованих людей, співців рідної землі.</i>	ЛІТЕРАТУРА РІДНОГО КРАЮ Ознайомлення із творами письменників-земляків.
2	Предметні компетентності Учень / учениця: називає імена митців, твори яких вивчали впродовж року; розповідає про ті, які найбільше сподобалися; пояснює та аргументує свою думку. Ключові компетентності Учень / учениця: аналізує життєві ситуації, людські вчинки на матеріалі вивчених творів; узагальнює інформацію; визначає необхідність додаткової інформації, шукає її в мережі Інтернет та інших джерелах. НЛ–1, 2, 3, 4 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення потреби висловлювати власну думку, захищати власну позицію.</i>	УРОК-ПІДСУМОК Бесіда про твори, які вивчалися впродовж року й викликали найбільше зацікавлення.

Орієнтовний перелік очікуваних результатів навчальної діяльності учнів 6 класу
(з урахуванням набутих у попередніх класах)

Предметні компетентності

Учень / учениця:

розповідає про роль книжки в житті людини, складність і особливість процесу творчості, місце в ньому уяви й фантазії митця, роль читача в «житті» художнього тексту; індивідуальні читацькі інтереси;

знає про рукописні книги часів Київської Русі, про автора «Повісті минулих літ» Нестора Літописця; про виникнення народної обрядової поезії;

коментує зміст виучуваних творів, у т. ч. прихований зміст (підтекст);

називає головні календарні обряди українців; різновиди календарно-обрядових пісень;

наводить цікаві факти з біографії письменника, творчість якого вивчається;

визначає головну думку твору, провідні мотиви; **знаходить** у творі (окремому уривку) ключові фрази, кульмінаційний епізод;

характеризує художні образи, **висловлює** судження про риси й поведінку героїв, засоби характеротворення (портрет, мову тощо), **виокремлює** риси, які вирізняють героя з-поміж інших; **пояснює** алегоричні образи;

визначає жанр твору, його композицію; **виокремлює** художні засоби, **пояснює** їхню роль у художньому творі, авторське ставлення до зображуваного;

знає визначення, ознаки і **застосовує** під час інтерпретації та аналізу художнього твору (окремого фрагменту) літературознавчі поняття *народна пісня, колискова, гімн, ліро-епічний твір, поема, притча, повість, гумор (повторення), сатира, байка (повторення), гумореска, співомовка, алегорія, мораль, повтори (рефрен), анафора, ліричний герой, головний герой, другорядні герої, сюжет*.

Ключові компетентності

Учень / учениця:

розповідає про роль мови в житті людини;

дискутує з приводу порушених у художньому творі морально-етичних проблем;

віднаходить твори музичного й образотворчого мистецтва, суголосні темі (ідеї, настроєві) виучуваних творів;

розкриває особливості художнього зображення теми (образу) України у творах різних митців;

проводить аналогії з власними спостереженнями;

визначає критерії для порівняння фактів (явищ, предметів, образів) і здійснює його;

користується двома-трьома пошуковими системами; добирає і групує матеріал з певної теми; **складає** бібліографію;

представляє текстову інформацію у формі таблиці, схеми тощо;

доводить тезу, твердження і аргументовано **заперечує** його, **формулює** висновок;

визначає межі власного знання і незнання;

ставить уточнювальні, проблемні питання;

застосовує комунікативні стратегії відповідно до мети й ситуації спілкування;

володіє прийомами «активного слухання»; **«чує»** співрозмовника, **формулює** зв'язну відповідь на висловлювання опонента; **продовжує і розвиває** його думку; сприймає і **поважає** іншу точку зору; **виробляє** спільну позицію з дискусійних питань; **формулює** спільно з учителем (з його допомогою) навчальну проблему, **пропонує** спосіб її розв'язання, **виробляє** алгоритм дій;

планує спільно з учителем навчальну діяльність на уроці, **пояснює** послідовність дій; **виробляє** критерії самооцінювання результативності навчання;

аналізує самостійно досягнення цілей вивчення теми; **планує** спільно з учителем усунення прогалин у навчанні (досягнення нереалізованих цілей); **виробляє** правила спілкування в парі (групі); **організовує і здійснює** діяльність (виконує різні ролі) у четвірці (малій групі).

7 клас

Усього — 70 год. На тиждень — 2 год. Текстуальне вивчення творів — 53 год. Повторення та узагальнення — 2 год. Література рідного краю — 4 год. Позакласне читання — 4 год.

Розвиток мовлення — 4 год. (у межах годин на текстуальне вивчення).

Резервний час — 7 год.

Кількість годин (орієнтовно)	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу
1	Предметні компетентності Учень / учениця: розуміє функції літератури як мистецтва слова та називає їх. Ключові компетентності Учень / учениця: висловлює судження про функції мистецтва, його місце в житті людини.	ВСТУП Художній твір як явище мистецтва, новий ірреальний світ, створений письменником. Його особливість і значення. Функції мистецтва. МК: образотворче мистецтво, музичне мистецтво, кіномистецтво.

	НЛ–3 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення потреби в читанні художніх творів та ознайомленні з іншими видами мистецтва.</i>	
4	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: розуміє зміст козацьких і чумацьких пісень; добирає висловлювання відомих людей про українські пісні, коментує їх; вдумливо читає суспільно-побутові пісні, коломийки; аналізує їхній зміст, образи, настрої, з'ясовуючи роль художніх засобів, специфічні ознаки народної пісні та коломийки. Вивчає напам'ять: 1 пісню (на вибір). <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: висловлює судження про роль народної пісні в житті людини; про відповідальність кожного за збереження духовної спадщини для майбутніх поколінь; розуміє важливість відродження народної творчості для сьогодення; зіставляє специфіку розкриття теми в різних видах мистецтва. НЛ–2, 3 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Осмислення значення пісенної спадщини українців, усвідомлення важливості відродження й вивчення оригінальної творчості в наш час.</i>	ІЗ ПІСЕННИХ СКАРБІВ Суспільно-побутові пісні «Ой на горі та жінці жнуть», «Стоїть явір над водою», «Гомін, гомін по діброві», «Ой у степу криниченька» (2 пісні — на вибір учителя). Висловлювання відомих людей про українські народні пісні. Їхнє ідейно-художнє багатство. Жанрово-тематичне розмаїття пісень (суспільно-побутові: козацькі, чумацькі, кріпацькі, солдатські, бурлацькі, заробітчанські тощо), їхнє ідейно-художнє багатство. Трагізм і героїзм у козацьких і чумацьких піснях. Коломийки «Дозвілля молоді», «Жартівливі коломийки» — «перли розсипаного намиста». Особливість жанру і його життєвість. Побудова, ритм коломийок. Гумор і любов до життя. ТЛ: суспільно-побутові пісні, коломийки. МЗ: козацька доба (історія України). МК: І. Айвазовський. «Чумацька валка» (образотворче мистецтво); М. Лисенко. «Запорозький марш» (музичне мистецтво).
6	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: розповідає коротко про І. Франка; знає історичну основу повісті; переказує і коментує зміст; визначає тему повісті; характеризує образи Захара Беркута, Максима, Мирослави, Тугара Вовка; підтверджує власну думку цитатами з тексту; визначає	ПРО МИНУЛІ ЧАСИ Іван ФРАНКО. «Захар Беркут» Короткі відомості про митця і його багатогранну творчість. Змалювання героїчної боротьби русичів-українців проти монголо-татарських нападників. Образ тухольської громади: роль і місце кожного в суспільному житті. Лідерські якості головного героя твору. Патріотична ідея у творі.

	улюбленого героя; аналізує роль художніх засобів, особливості мови; пояснює роль діалектизмів. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: висловлює судження про проблему вибору людини у вирішальній ситуації; розуміє значення історичної пам'яті для кожної людини, приналежності до свого народу, національної свідомості, вірності Батьківщині. НЛ–1, 2, 4 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Усвідомлення потреби виховання патріотичного почуття, поваги до батьків, вірності в дружбі й коханні як загальнолюдських морально-етичних цінностей.</i>	ТЛ: історична повість. МЗ: козацька доба (історія України). МК: фільм «Захар Беркут», 1971; режисер Леонід Осика (кіномистецтво); Б. Лятошинський. «Золотий обруч» (музичне мистецтво); СЛ: Мія Марченко. «Місто тіней».
3	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: знає про творче життя поета; розуміє значення його творчості для українського народу; виразно й осмислено читає твори; аналізує роздуми поета про сирітське дитинство; пояснює роль контрасту та інших художніх засобів у творі «Мені тринадцятий минало»; визначає ознаки балади («Тополя»), фольклорну основу твору, народно-пісенні засоби; аналізує твір «Заповіт». <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: дискутує з приводу порушених у творах проблем; критично оцінює тексти; зіставляє специфіку розкриття теми в різних видах мистецтва. Вивчас напам'ять: «Як умру, то поховайте...». НЛ–2 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u>	Тарас ШЕВЧЕНКО. «Мені тринадцятий минало...», «Тополя», «Як умру, то поховайте...» Життєпис поета (викуп з неволі, навчання в Петербурзькій академії мистецтв, збірка «Кобзар»). Мотив усеперемагаючого життєлюбства, доброти, любові. Зміна емоційного стану незахищеної дитячої душі у великому і складному світі («Мені тринадцятий минало...»). Ідея незнищенності справжнього кохання, краси, вірності («Тополя»). «Як умру, то поховайте...» – твір, що єднає минуле, теперішнє і майбутнє. Історія його написання. Ідея єднання з рідною землею. Мрія про щасливе майбутнє свого народу, віра в нього. ТЛ: балада, метаморфози, ідея. МК: пісня «Заповіт» («Як умру, то поховайте») (2016) миколаївських музикантів (вокал – Микола Осадчий); Г. Гладкий. «Заповіт» (музичне мистецтво); І. Їжакевич. «Тарас-пастух»; роботи О. Шупляка (образотворче мистецтво); СЛ: Оксана Луцевська. «Задзеркалля».

	<i>Усвідомлення великого значення для формування особистості почуття вірності (ідеї, батьківщині, любові, принципам).</i>	
4	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: аналізує повість; визначає її жанрові ознаки; характеризує образи козаків-запорожців; з'ясовує фольклорні мотиви, засоби; висловлює власні судження про героїство і лицарську відвагу головного героя. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: складає план до характеристики Павлуся; зіставляє специфіку розкриття теми в літературі й образотворчому мистецтві. НЛ–2, 3 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Усвідомлення потреби виховання лицарських чеснот, почуття патріотизму, відданості, віри в перемогу добра, краси, справедливості.</i>	Андрій Чайковський. «За сестрою» Коротко про митця. Відтворення історичних подій із позицій гуманізму. Напружений динамічний сюжет героїко-романтичної повісті. Образ Павлуся як утілення благородства і лицарства, сміливості й винахідливості. Родинні цінності і патріотизм у творі. Використання фольклорних мотивів, засобів (зокрема прийому гіперболізації). Благородство, відповідальність, мужність, вірність, життєлюбство запорозьких козаків. ТЛ: героїко-романтична повість, композиція. МЗ: козацька доба (історія України). МК: А. Монастирський. «Погоня за татариним» (образотворче мистецтво).
5	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: знає про звичаї і традиції українського народу; переказує зміст розділів повісті; характеризує образ Михайлика, його сприйняття життя, образи діда, батьків, подружки Люби; визначає головну думку твору; з'ясовує роль художніх засобів та елементів фольклору; пояснює своє розуміння образу гусей-лебедів. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: усвідомлює необхідність гармонійного розвитку особистості для самореалізації; дискутує щодо проблем самореалізації творчої особистості; поваги до представників старшого покоління.	Михайло СТЕЛЬМАХ. «Гуси-лебеді летять...» (фрагменти твору, розділи 1–9 на вибір учителя) Коротко про митця. Його поетичне сприйняття світу. Автобіографічна повість про дитинство. Єдність світу природи і світу дитячої душі (у вчинках, поведінці, роздумах, переживаннях). Звичаї, традиції українців. Образи гусей-лебедів, чутливого до краси Михайлика. ТЛ: автобіографічний твір. МК: фільм «Гуси-лебеді летять», 1974; режисер Б. Зеленецький (кіномистецтво).

	НЛ–1, 2, 3 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Шанобливе ставлення до старших, любов до батьків, природи і світу – важливі моральні цінності людини. Потреба розвивати фантазію, уяву.</i>	
4	Предметні компетентності Учень / учениця: знає про події часів воєнного лихоліття в Україні (Друга світова війна); переказує зміст повісті; проводить паралелі між життям автора і сюжетом твору; аналізує епічний твір, пояснює його художні особливості; характеризує образ Климка. Ключові компетентності Учень / учениця: визначає причиново-наслідкові зв'язки між фактами і явищами; висловлює судження про значення доброти й чуйності в людському житті та важливості поцінування людської гідності; порівнює події минулого і сьогодення. НЛ–1, 2, 3 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Потреба виховання важливих гуманних якостей людини – чуйності, доброти, турботи про ближнього, здатності співпереживати.</i>	Григор ТЮТЮННИК. «Климко» Коротко про дитинство письменника. Автобіографічна основа твору. Доля дитини в часи воєнного лихоліття. Ідея самопожертви. Морально-етичні уроки доброти, чуйності, турботи про рідних. Художні особливості твору (<i>мова персонажів, художня деталь</i>). ТЛ: художня деталь. МЗ: Друга світова війна (історія України, всесвітня історія). МК: фільм «Климко», 1983; режисер М. Вінграновський (кіномистецтво). СЛ: В. Рутківський. «Потерчата».
2	Предметні компетентності Учень / учениця: переказує і коментує сюжет твору; пояснює особливості змалювання образу головного героя, його поведінки; розуміє значення художніх образів. Ключові компетентності Учень / учениця: висловлює власні міркування про сенс людського буття, щастя людини; дискутує про морально-етичні проблеми,	«ТИ ЗНАЄШ, ЩО ТИ — ЛЮДИНА...» Олекса СТОРОЖЕНКО. «Скарб» Короткі відомості про автора, його гумористичні твори. Морально-етичні проблеми в оповіданні. Гумористичне, викривальне зображення головного героя. Скарб — узагальнений образ щастя. Повчальний характер оповідання. СЛ: Ірен Роздобудько. «Арсен».

	порушені у творі. НЛ–2 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Осмислення цінності життя людини, його наповненості й сенсу.</i>	
2	Предметні компетентності Учень / учениця: виразно і вдумливо читає твір, переказує та коментує його зміст, визначає ідею; знаходить та коментує реальне й уявне у творі; висловлює судження про трагічну й комічну ситуації, їхню роль у втіленні ідеї, притчевої моралі; придумує власне закінчення. Ключові компетентності Учень / учениця: аналізує ситуацію з погляду гуманізму, толерантного ставлення до людей, усвідомлює важливість власної ініціативи брати на себе відповідальність; дискутує про морально-етичні проблеми, порушені у творі. НЛ–1,2,3,4 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення значення загальнолюдських цінностей.</i>	Богдан ЛЕПКИЙ. «Мишка (Казка для дітей, для малих і великих)» Актуальні морально-етичні проблеми в ньому. Збереження загальнолюдських цінностей – необхідна умова життя в суспільстві. Трагічна й комічна ситуації, їхня роль у розкритті головної думки, моралі. МЗ: Перша світова війна на теренах України (історія України).
4	Предметні компетентності Учень / учениця: виразно, вдумливо читає та коментує поезії; пояснює умовність ситуацій, зображених у них; характеризує образи в поезіях, пояснює їх метафоричний підтекст; розуміє різницю між матеріальним і духовним; визначає й пояснює головну думку. Ключові компетентності Учень / учениця: висловлює судження про духовність людини та її значення в сучасному житті; усвідомлює потребу в розвитку творчої уяви, фантазії, необхідності зберегти в	Ліна КОСТЕНКО. «Дощ полив...», «Кольорові миші», «Чайка на крижині», «Крила» Коротко про письменницю. Уявне, фантастичне і реальне в її поезіях. Ідея зіткнення неповторності й буденності-в «Кольорових мишах». Умовна, вигадана ситуація. Образ особливої дівчинки Анни. Ідея глибокого духовного наповнення людини – її «крилатості», що проявляється індивідуально. Духовне багатство – найбільший скарб у житті. МК: В. Ковальчук. «Дитячі сни» (образотворче мистецтво); Ю. Голумбовська. «Крила» (музичне мистецтво).

	собі ці якості; зіставляє специфіку розкриття теми в літературі та інших видах мистецтв. Вивчає напам'ять: 1 вірш (на вибір). НЛ–1, 2, 3 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення високих моральних якостей, духовного багатства людини.</i>	
3	Предметні компетентності Учень / учениця: пояснює поняття «ліричний герой»; виразно і вдумливо читає та коментує поезії; аналізує художні засоби; пояснює символічний зміст образів; висловлює судження про сенс людського буття, патріотизм, почуття власної гідності, самодостатності. Ключові компетентності Учень / учениця: усвідомлює необхідність виявляти активну життєву позицію в житті та прагнути максимальної самореалізації; під час читання творів використовує досвід взаємодії із творами мистецтва в життєвих ситуаціях. Вивчає напам'ять: 1 вірш (на вибір). НЛ–2, 3, 4 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення важливості любові до матері, Батьківщини, виховання почуття власної гідності. Осмислення необхідності активної життєвої позиції та максимальної самореалізації.</i>	Василь СИМОНЕНКО. «Лебеді материнства», «Ти знаєш, що ти — людина...», «Гей, нові Колумби й Магеллани...» Коротко про митця. Громадянські, патріотичні мотиви його лірики. Загальнолюдські цінності та ідеї. МЗ: Р. Кіплінг. «Якщо...» (зарубіжна література). МК: «Ти на землі людина» у виконанні «Піккардійської терції»; «Лебеді материнства» (музика і виконання «Bandurband», дебютна відеоробота на муз. А. Пашкевича Ірини Стиць у її вокальному виконанні) (музичне мистецтво).
4	Предметні компетентності Учень / учениця: переказує й коментує сюжет повісті, пояснює особливості композиції; знаходить у ній казкове й реальне; характеризує образи	Марина ПАВЛЕНКО. «Русалонька із 7–В, або Прокляття роду Кулаківських» Казкове й реалістичне в повісті-казці, час теперішній і минулий у ній. Роздуми про сенс людського життя,

	дітей та дорослих, аналізує їхні вчинки; розкриває символічне значення образів старовинної шафи та чарівних коралів / пояснює назву твору «Аргонавти»; виокремлює і з'ясовує роль художніх засобів у творі. Ключові компетентності Учень / учениця: висловлює роздуми про суть людського життя, моральний вибір кожного. НЛ–1, 2, 3, 4 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Спонування до творення й примноження добра, краси. Усвідомлення відповідальності за свою справу і вчинки.</i>	моральний вибір кожного. Добро і зло в повісті, у сучасному світі та в людині. Або Степан ПРОЦЮК. «Аргонавти» Коротко про письменника та його твори для дітей. «Аргонавти» – третя історія Марійки та Костика. Роздуми про перше кохання, про суперництво і справжню дружбу. Античний міф про аргонавтів – композиційний центр твору. Роль у творі вставної історії про хлопчика і дівчинку, пісень, віщих снів, передчуття серця. Докори сумління – найстрашніше покарання. Мрія в житті людини, пошуки істини, людина і гроші, доля заробітчанина – проблеми сучасного життя, розкриті через образи твору. Людина повинна навчитися любити – ідея твору.
2	Предметні компетентності Учень / учениця: розуміє значення понять «толерантність», «гуманізм»; уважно читає новелу; пояснює головну думку; коментує власне розуміння закінчення твору; висловлює судження про роль гуманізму, толерантності в розвитку людства і духовності кожної людини. Ключові компетентності Учень / учениця: усвідомлює важливість міжкультурного діалогу; висловлює судження про порушені у творі проблеми. НЛ–1,2,3,4 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення ролі й значення гуманізму, толерантності в розвитку людства і духовності кожної людини.</i>	Любов ПОНОМАРЕНКО. «Гер переможений» Загальнолюдська ідея гуманізму й толерантності. Особливості художніх засобів новели (роль деталей, поєднання різних часових площин тощо). ТЛ: новела.
2	Предметні компетентності Учень / учениця: виразно й вдумливо читає поезії, аналізує їх визначає їхні провідні	МИ – УКРАЇНЦІ Олег Ольжич. «Захочеш – і будеш» (із циклу «Незнаному воякові»), «Господь багатий нас благословив»

	мотиви та ідеї; пояснює поняття «ліричний герой». <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: висловлює власні роздуми (дискутує) про сенс людського життя, патріотизм, віру в краще, формування себе як особистості. НЛ–1,2 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Усвідомлення духовної краси особистості, наділеної розумом, талантом, вірній гуманістичним переконанням. Плекання прагнення стати особистістю. Усвідомлення активної життєвої позиції як вияву європейськості.</i>	(на вибір учителя) Олена Теліга. «Сучасникам», «Радість» (на вибір учителя) Українські національні герої, лицарі духу. Романтичний максималізм, сила духу, життєрадісність, шляхетність, патріотизм, висловлені образним словом. Ідея оптимізму і життєлюбства у творах. Моральний заповіт нащадкам.
4	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: ознайомлюється з історичною довідкою про Івана Фірцака; переказує зміст повісті; визначає головні проблеми, характеризує образи героїв. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: висловлює судження про необхідність серйозного ставлення до свого здоров'я, до спорту; про чесність у спортивних змаганнях; створює свою історію з головним героєм — Іваном Силою; зіставляє специфіку розкриття теми в літературі й кіномистецтві. НЛ–1, 3 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Утвердження оптимістичних настроїв, бажання розвивати своє тіло, здобувати спортивні перемоги, досягати вершин у житті.</i>	Олександр ГАВРОШ. «Неймовірні пригоди Івана Сили» Повість про пригоди українського силача, який став чемпіоном Чехословаччини та Європи з кількох видів спорту, об'їздив півсвіту, здобувши безліч перемог. Іван Сила (Іван Фірцак) – утілення непереможного духу українського народу, його доброти й ширості. Морально-етична проблематика твору: добро і зло, справжня дружба і любов, чесність і підступність. МК: кінофільм «Іван Сила», 2013; режисер В. Андрієнко (кіномистецтво).
3	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: знає основні відомості про поета та його пісні; виразно і вдумливо	Андрій МАЛИШКО. «Пісня про рушник», «Чому, сказати, й сам не знаю...» Відомий український поет і його пісні,

	читає поезії; визначає і коментує основні мотиви, роль художніх засобів, символічність образів. Ключові компетентності Учень / учениця: висловлює власні роздуми; визначає виражальні засоби поетичного й музичного творів; розуміє значення пісенної спадщини українських поетів, усвідомлює важливість відродження і вивчення оригінальної творчості в наш час. Вивчає напам'ять: 1 вірш (на вибір). НЛ–2 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення важливості морально-етичних цінностей, розвитку естетичного смаку.</i>	що стали народними. Патріотичні почуття, найвищі духовні цінності в них. Художні засоби донесення до читача ідей патріотизму, гуманізму, історичної пам'яті. Ліризм поезій А. Малишка. <i>Або</i> Володимир ІВАСЮК. Пісенна творчість («Червона рута», «Я піду в далекі гори», «Балада про мальви», «Водограй») Відомий український поет і композитор. Пісні митця, що сприяли відродженню національної самосвідомості, патріотичних почуттів. МК: Композиторська творчість П. Майбороди, Г. Майбороди, О. Білаша, П. Козицького, Л. Ревуцького, М. Вериківського, А. Штогаренка, В. Івасюка (музичне мистецтво).
4 (упродовж року)	Предметні компетентності Учень / учениця: знає імена письменників, які народилися в рідному краї; читає їхні твори; висловлює власні міркування про них; виразно читає; визначає роль художніх засобів у них. Ключові компетентності Учень / учениця: усвідомлює роль читання для власного зростання впродовж життя. НЛ–2 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Виховання шанобливого ставлення до талановитих земляків.</i>	ЛІТЕРАТУРА РІДНОГО КРАЮ Ознайомлення із творами письменників-земляків.
2	Предметні компетентності Учень / учениця: називає імена митців та їхні твори, які вивчалися; виокремлює серед них ті, які найбільше запам'яталися; висловлює міркування про них. Ключові компетентності	УРОК-ПІДСУМОК Бесіда про твори, які вивчалися упродовж року й викликали найбільшу зацікавленість.

	Учень / учениця: аналізує життєві ситуації, людські вчинки на матеріалі вивчених творів; критично оцінює набутий досвід після прочитання художніх творів. НЛ–1, 2, 3, 4 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення потреби мати й захищати власну думку, власну позицію в процесі пізнання.</i>	
--	--	--

Орієнтовний перелік очікуваних результатів навчальної діяльності учнів 7 класу

(з урахуванням набутих у попередніх класах)

Предметні компетентності

Учень / учениця:

розповідає про літературу як мистецтво слова;

розповідає коротко про творче життя Т. Шевченка, І. Франка; **називає** цікаві факти з життя інших письменників, творчість яких вивчається;

знає, коментує, переказує зміст творів, що вивчаються; **визначає** їх тему, ідею, головні проблеми, особливості композиції, жанрові ознаки, автобіографічні мотиви (якщо є), специфічні ознаки національної літератури;

пояснює умовність ситуацій, зображених у поетичних творах, метафоричний підтекст;

характеризує образи; **аналізує** роль засобів образотворення;

розкриває основні ознаки і **використовує** під час аналізу художнього твору літературознавчі поняття *суспільно-побутові пісні, коломийки, історична повість, балада, героїко-романтична повість, автобіографічний твір, новела, метаморфози, ідея, композиція*.

Ключові компетентності

Учень / учениця:

висловлює судження про функції мистецтва, його місце в житті людини;

усвідомлює потребу в розвитку творчої уяви, фантазії;

володіє читацькими стратегіями (вибіркове, динамічне, оглядове та ін. читання);

групує і класифікує матеріал на основі певних критеріїв, **узагальнює** його, робить висновки;

видобуває інформацію з кількох, у т.ч. й електронних, джерел; критично **осмислює** їх;

формулює самостійно (під керівництвом учителя) навчальну задачу; **визначає** й

обґрунтовує раціональну послідовність навчальних дій; **виробляє** самостійно алгоритм дій;

здійснює контроль і самоконтроль навчальної діяльності, **оцінює** її;

організовує і здійснює діяльність у групі.

8 клас

Усього — 70 год. На тиждень — 2 год. Текстуальне вивчення творів — 54 год. Повторення й узагальнення — 2 год. Література рідного краю — 4 год. Позакласне читання — 4 год.

Розвиток мовлення — 4 год (у межах годин на текстуальне вивчення).

Резервний час — 6 год.

Кількість годин (орієнтовно)	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу
1	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: розуміє багатозначність художнього образу; називає і вміє відрізнити різні типи образів; за допомогою слова створює елементарні образи. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: висловлює судження, оперуючи різними виражальними засобами мови; використовує досвід взаємодії літературних творів із творами інших видів мистецтва. НЛ–2,3 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Усвідомлення ролі краси й сили художнього слова в житті людини.</i>	ВСТУП Художня література як одна з форм духовної діяльності людини. Функції художньої літератури. Багатозначність художнього образу. Різновиди образів (образ-персонаж, образ-символ, словесні, зорові, слухові тощо). Аналіз художнього твору. ТЛ: художній образ, художній твір (<i>поглиблено</i>). МЗ: образотворче мистецтво, музичне мистецтво, театральне та кіномистецтво.
6	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: розуміє значення і функції пісні в житті українського народу; пригадує історичні відомості про часи, змальовані в піснях; вдумливо читає тексти, аналізує їх; визначає і пояснює засоби художньої виразності в них; розповідає про національних героїв, яких змальовано в них; характеризує образи лицарів-оборонців рідної землі; прагне наслідувати їхні чесноти. Вивчає напам'ять: «Засвіт встали козаченьки». <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця:	УСНА НАРОДНА ТВОРЧІСТЬ <i>Українські історичні пісні</i> Пісні про звитяжну боротьбу козаків із турецько-татарськими нападниками: «Зажирилась Україна», «Та, ой, як крикнув же козак Сірко» (на вибір учителя); про боротьбу проти соціального та національного гніту: «Ой Морозе, Морозенку», «Максим козак Залізняк», «Чи не той то Хміль», «За Сибіром сонце сходить» (2 твори на вибір учителя). Образи історичних осіб, лицарів-оборонців рідної землі, створені народною уявою. Пісні Марусі ЧУРАЙ «Засвіт встали козаченьки», «Віють вітри, віють буйні», «Ой не ходи, Грицю»

	дискутує про те, за що народ увічнив імена своїх героїв; створює уявний словесний портрет легендарної поетеси Марусі Чурай; висловлює власне ставлення до піснярки Марусі та її пісень; розуміє, що поет – активний творець духовності; осмислює духовний зв'язок з історичним минулим рідного народу. НЛ–1, 2 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення лицарства, сміливості, фізичної, духовної сили наших героїчних предків. Виховання і утвердження цих якостей у наш час. Розуміння того, що добра слава про обдаровану людину живе у віках.</i>	Легендарна поетеса з Полтави. Трагічна історія її життя. Пісні, що стали народними. Їхня популярність, фольклорна основа, народнопоетичні образи. ТЛ: історичні пісні. МЗ: боротьба козаків проти турецько-татарських завойовників, польсько-шляхетського гніту (історія України). МК: арія Наталки «Віють вітри, віють буйні..» з опери М. Лисенка «Наталка Полтавка»; «Засвіт встали козаченьки» (комп. М. Лисенко, Б. Лятошинський, Л. Ревуцький) (музичне мистецтво); В. Маковський. «Українська дівчина» (1880 р.); М. Пимоненко. «Проводи козака» (1902 р.) (образотворче мистецтво).
3	Предметні компетентності Учень / учениця: осмислено читає думу, переказує зміст; визначає тематику, художні особливості; аналізує образ української полонянки Марусі, її сміливий, героїчний учинок. Ключові компетентності Учень / учениця: осмислює духовний зв'язок з історичним минулим рідного народу; зіставляє специфіку розкриття теми в літературі, музиці, образотворчому мистецтві, кіномистецтві; толерантно відстоює власну позицію в дискусії; використовує комунікативні стратегії для формулювання власної позиції. НЛ–1, 2 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення того, що любов до Вітчизни – одна з найбільших людських чеснот. Прагнення до гармонії вчинків із загальнолюдськими цінностями.</i>	Українські народні думи «Маруся Богуславка» Героїчний епос українського народу. Різновиди дум (історико-героїчні, соціально-побутові). Кобзарі та лірники – виконавці народних дум (О. Вересай, Г. Гончаренко, М. Кравченко та ін.). Сучасні виконавці: Василь та Микола Литвини, Василь Нечеп. Національна капела бандуристів України. Жанрова своєрідність, історична основа, героїчний зміст дум. Специфічність поетичної форми, ритму. Проблема вибору, душевна роздвоєність Марусі Богуславки між любов'ю до рідної землі та становищем дружини турецького вельможі («Маруся Богуславка»). ТЛ: думи. МЗ: історія України. МК: фільм «Поводир», 2014; режисер О. Санін; мультфільм «Маруся Богуславка», 1966 (кіномистецтво); виконавська діяльність кобзарів та лірників; М. Лисенко. Опера «Маруся Богуславка» (музичне мистецтво); М. Деревус. «Маруся Богуславка»; І. Айвазовський. «Чорне море» (образотворче мистецтво).

4	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: знає основну інформацію про Т. Шевченка; розповідає про арешт і заслання поета; вдумливо й виразно читає поезії; аналізує філософську лірику поета в контексті його біографії. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: висловлює судження про твори поета, їх ідейний зміст, художні засоби, використані в них; зіставляє специфіку розкриття теми в музичному та образотворчому мистецтвах. Вивчає напам'ять: 1 поезія на вибір. НЛ–2 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Усвідомлення громадянської позиції людини як одного з проявів духовності.</i>	СВІТ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ Тарас ШЕВЧЕНКО. «Думи мої, думи мої...» (1847), «Ой три шляхи широкі...», «Мені однаково, чи буду...» Життєпис поета (участь у Кирило-Мефодіївському братстві, арешт, перебування в казематі, заслання). Усвідомлення власної місії поета. Роздуми автора про власну долю, долю України, плинність, скороминушість життя людини на землі, про її долю. ТЛ: філософська лірика. МК: Т. Шевченко. «Новопетровське укріплення», 1856–1857 рр. (образотворче мистецтво); проект дуету «Сестри Тельнюк» «Наш Шевченко» (музичне мистецтво).
4	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: знає і розповідає цікавий факт про Лесю Українку; коментує зміст поеми «Давня казка», пояснює умовність описаної ситуації; визначає основні проблеми твору та головну думку; порівнює образи Поета і Бертольда; складає план порівняльної характеристики. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: висловлює судження про свободу творчості, про вільнолюбство людини; розвиває свої творчі здібності; зіставляє специфіку розкриття теми в поезії і музиці; дискутує на тему ролі митця в суспільстві; проводить аналогії із сучасним життям; використовує комінікативні стратегії для формулювання власної позиції. Вивчає напам'ять: «Хотіла б я піснею стати...».	Леся УКРАЇНКА. «Давня весна», «Хотіла б я піснею стати...», «Давня казка» Життя поетеси, її мужність і сила духу. Потужне ліричне начало, романтичність, волелюбність, оптимізм, мрія і дійсність як провідні мотиви її поезії. Тема гармонійного єднання людини з природою. Ідея вільної творчості, духовної свободи людини. Проблеми і мотиви: роль митця в суспільстві, служіння музи й народові, суть людського щастя, вдячності (ліро-епічна поема «Давня казка»). МК: малярські роботи Т. Яблонської (весняної тематики); мариністичний живопис І. Айвазовського (образотворче мистецтво); цикл «Чотири пори року» А. Вівальді, «Пори року» П. Чайковського (музичне мистецтво). СЛ: поезія Маріанни Кіяновської, Богдани Матіяш, Костя Москальця (вірш

	НЛ–1,2,3 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Розуміння того, що сила духу – конструктивне начало в житті. Усвідомлення важливості формування й розвитку індивідуальності, неповторності творчої особистості.</i>	та пісня «Вона»).
2	Предметні компетентності Учень / учениця: виразно й осмислено читає твори, аналізує їх, визначає й коментує художні засоби в них; знає і пояснює відмінність між патріотичною та інтимною лірикою. Ключові компетентності Учень / учениця: висловлює судження про патріотизм, про активну позицію кожного; порівнює специфіку виражальних засобів в поезії і музиці в розкритті патріотичних, інтимних, пейзажних мотивів. Вивчає напам'ять: вірш «Любіть Україну!» НЛ–1, 2 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення того, що щирість особистих почуттів — невід'ємне багатство духовного світу людини.</i>	Володимир СОСЮРА. «Любіть Україну!», «Осінь» («Облітають квіти, обриває вітер...»), «Васильки» Коротко про поета. Патріотичні, інтимні, пейзажні мотиви його творів. Любов до Батьківщини як важливий складник життя людини («Любіть Україну!»). «Васильки» – зразок інтимної лірики. Щирість ліричного самовираження в поезії «Осінь» («Облітають квіти, обриває вітер...»). ТЛ: громадянська лірика, інтимна лірика, пейзажна лірика. МК: соціальний ролик «They love Ukraine».
1	Предметні компетентності Учень / учениця: виразно і вдумливо читає вірші; коментує своє розуміння їх; співвідносить їх із власними думками про гуманність, бережливе ставлення до природи, людей, красу світу, патріотичні почуття. Ключові компетентності Учень / учениця: дискутує про відповідальність, гуманізм; критично оцінює наслідки людської діяльності в природному середовищі, відображені в поезіях;	Володимир ПІДПАЛІЙ. «...Бачиш: між трав зелених...», «Зимовий етюд» Ідея гуманізму, людяності, бережливого ставлення до природи. Незбагненна краса світу, патріотичні почуття, передані словом. Багатозначність і змістова глибина художніх образів («Зимовий етюд»). МЗ: основи здоров'я. МК: А. Васнецов «Зимовий сон»; В. Орловський. «Літній день» (образотворче мистецтво).

	сприймає довкілля як загальнолюдську цінність; створює презентацію про екологічні проблеми сьогодення. НЛ–1, 2, 3 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Формування життєствердних настроїв. Потреба в розвитку естетичного відчуття і смаку, бережливого ставлення до природи.</i>	
2	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: знає визначення поняття вільного вірша, розуміє його специфічну форму; виразно й усвідомлено читає поезії; характеризує образи рідної хати, шляху, ліричного героя. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: пояснює власне розуміння образного змісту поезій; коментує художні засоби, ідейний зміст; розвиває навички естетичного відчуття і смаку; дискутує на тему краси рідної мови, її збереження; створює тематичні презентації. НЛ–1, 2, 3 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Формування життєствердних, оптимістичних настроїв. Розвиток естетичного відчуття і смаку.</i>	Василь ГОЛОБОРОДЬКО. «З дитинства: дощ» («Я уплетений...»), «Наша мова», «Теплі слова» Самобутня постать поета в українській літературі. Наскрізний патріотизм, філософічність, фольклорна основа його поезій, народознавчі аспекти. Оригінальність і простота висловлення глибоких почуттів, важливих думок. ТЛ: вільний вірш, верлібр.
5	Учень / учениця: <u>Предметні компетентності</u> знає сучасних поетів; виразно й усвідомлено читає їхні твори; аналізує ідейно-образний зміст; пояснює метафоричність поетичних образів. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: висловлює судження з приводу прочитаних поезій; обговорює в групах проблеми української мови і національної культури; зіставляє специфіку	Із сучасної української поезії кінця XX – початку XXI ст. (на вибір) В. Герасим'юк («Чоловічий танець»), І. Малкович («З янголом на плечі», «З нічних молитов»), А. Мойсієнко («Жовтень жовті жолуді»), І. Павлюк («Дівчинка», «Вертатись пізно», «Асоціації»), Г. Кирпа («Мій ангел такий маленький...», «Коли до вас темної ночі...») Розмаїття сучасної лірики. Глибоке бачення поетами-сучасниками проблем української мови, національної культури; прагнення

	розкриття тем у літературі та інших видах мистецтв. Вивчас напам'ять: 1 вірш (на вибір). НЛ–1, 2, 3 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення потреби формування естетичного смаку, уміння відчувати й бачити красу художнього світу. Формування самостверджувальної життєвої позиції.</i>	зазирнути у світ душі звичайної людини, осмислити її призначення та сенс життя. Поєднання в поезіях глибинної історичності бачення світу із відчуттям сучасної присутності в ньому.
4	Предметні компетентності Учень / учениця: знає про «театр корифеїв»; розповідає про життя і творчість І. Карпенка-Карого; самостійно читає текст комедії, коментує твір та вчинки дійових осіб; характеризує образи у творі; визначає основні засоби змалювання образу Герасима Калитки. Ключові компетентності Учень / учениця: визначає проблеми, порушені у творі, розуміє їх актуальність для сучасного життя; висловлює судження про бездуховність людини, про сенс людського життя; прогнозує можливі наслідки нерозумної діяльності. НЛ–2, 3, 4 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення того, що бездуховність – прояв зла в житті людини.</i>	НАЦІОНАЛЬНА ДРАМА Іван КАРПЕНКО-КАРИЙ Короткі відомості про життя і творчість видатного українського драматурга. Трагікомедія «Сто тисяч» – класичний вірєць українського «театру корифеїв». Проблема влади грошей, бездуховності людини, засліпленої прагненням до наживи. Засоби сатиричного змалювання. ТЛ: драматичний твір (поглиблено), комедія, трагікомедія. МЗ: Мольєр. «Скупий» (зарубіжна література). СЛ: Володимир Арєнєв. «Порох із драконових кісток».
5	Предметні компетентності Учень / учениця: аналізує пригодницький романтичний сюжет, композиційні особливості твору; пояснює відмінність між сюжетом і композицією; розповідає про почуття героїв, про їхні вчинки, спираючись на текст. Ключові компетентності Учень / учениця:	З УКРАЇНСЬКОЇ ПРОЗИ Михайло КОЦЮБИНСЬКИЙ. «Дорогою ціною» Коротко про письменника. Пригодницький, романтичний сюжет повісті. Вічний тип шукача правди. Проблема волі людини та можливостей її здобуття. Втеча Остапа й Соломії з кріпацької неволі – протест проти будь-якого насильства над людиною. Кохання Остапа й Соломії як центральний

	характеризує образ Соломії (за складеним планом); пояснює образи часу й вічності в повісті, роль і сенс кольорів, звуків; висловлює судження про проблему волі людини і можливості її досягнення в сучасних умовах; дискутує про вчинки героїв, їх доцільність. НЛ–2,3 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення необхідності особистої свободи для гармонійного розвитку, краси глибокого почуття кохання, мужності, сили волі як рис характеру, необхідних для боротьби зі злом.</i>	мотив у творі. Його непереможна сила, що рухає вчинками, поведінкою, вибором героїв. Час і вічність у повісті, символічні образи. Романтичність, мужність і сила волі української жінки Соломії. СЛ: твори Олександра Дерманського.
2	Предметні компетентності Учень / учениця: знає найголовніші факти з біографії митця; вдумливо читає твір, переказує і коментує прочитане, визначає ідею твору; характеризує образи діда Платона і діда Савки. Ключові компетентності Учень / учениця: пояснює той важливий моральний урок, який продемонстрували герої власним самовідданим вчинком; висловлює судження про поняття патріотизму, героїзму у воєнний та мирний часи. НЛ–2,3 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення важливості історичної пам'яті для кожної людини. Саможертвовність, мужність і звитяга – вияв внутрішньої свободи сильної особистості.</i>	Олександр ДОВЖЕНКО. «Ніч перед боєм» Видатний український кінорежисер і письменник. Його оповідання про один із періодів Другої світової війни. «Ніч перед боєм» – твір про героїзм, самовідданість, патріотичні почуття українців. Образи діда Платона і діда Савки. Їхній моральний урок для солдатів. МЗ: Друга світова війна (історія України).
5	Предметні компетентності Учень / учениця: переказує сюжет твору, пояснює особливості композиції; характеризує образи героїв твору. Ключові компетентності Учень / учениця:	Ніна БІЧУЯ. «Шпага Славка Беркути» Повість про школу й проблеми дорослішання, про роль батьків у вихованні дітей. Образи Славка Беркути, Юлька Ващука, Стефка Вуса та Лілі Теслюк. «Максимальне навантаження» як вияв моральності

	висловлює судження про справжню дружбу, чесність, взаємодтримку і відповідальність, про моральний вибір у житті; дискутує про труднощі дорослішання, формування моральних людських чеснот; критично, але толерантно оцінює позицію співрозмовника; використовує комунікативні стратегії для формулювання власних пропозицій, рішень і виявлення лідерських якостей. НЛ–2, 3 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Осмислення важливості моральних чеснот у житті людини, дружби та підтримки батьків.</i>	та відповідальності в житті. Проблема особистості в сучасному світі. Особливості композиції твору.
2	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: вдумливо читає, переказує і коментує сюжет твору; пояснює алегоричність образу коня Шептала; характеризує образ його. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: висловлює судження про життєвий вибір сучасної людини, її можливість зберегти свою індивідуальність; знаходить паралелі в сучасному житті. НЛ–2, 3 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Уміння зберегти власну індивідуальність у сучасному світі, залишатися людиною за будь-яких обставин.</i>	Володимир Дрозд. «Білий кінь Шептало» Проблема свободи і неволі, особистості й натовпу, дійсності та мрії, людини в суспільстві, її знеосіблення.
4	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: вдумливо читає, переказує сюжет твору, коментує його; пояснює підтекст твору, алегоричність образів дракона Грицька, Пустельника та князя. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: знаходить паралелі в сучасному	Юрій Винничук. «Місце для дракона» Повість-казка про сучасний світ, у якому й досі живуть «драконячі закони». Парадокс: дракон Грицько – поет і християнин. Проблематика твору: роздуми про добро і зло, вірність і зраду, доцільність самопожертви.

	житті і мистецтві; пропонує свої варіанти розв’язання конфлікту; визначає причиново-наслідкові зв’язки між явищами. НЛ–2 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення потреби в розвитку естетичного смаку, уміння бачити красу і силу художнього слова.</i>	
4	Предметні компетентності Учень / учениця: виразно читає твір, переказує найцікавіші епізоди, коментує їх; аналізує ситуації та проблеми у творі; коментує гумористичні ситуації; характеризує образи Вітька Горобця, Федька Котигорошка, Галі Козачок. Ключові компетентності Учень / учениця: усвідомлює роль культури спілкування в сучасному світі; розуміє, що дружба і гарне ставлення до інших – запорука успіху в житті; створює проект (презентацію) з проблеми культури спілкування; застосовує різні комунікативні стратегії в залежності від мети і ситуації спілкування; складає гумористичні діалоги. НЛ–3 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Поетизація першого почуття, виховання культури спілкування, підготовка до реалій життя.</i>	УКРАЇНСЬКИЙ ГУМОР Валентин ЧЕМЕРИС. «Вітька + Галя, або Повість про перше кохання» Гумористична повість про життя і пригоди школярів із села Великі Чаплі: дружбу і перше кохання, вірність і перший поцілунок, дуель і перше побачення. Дитячі проблеми в дорослому житті, передані засобами гумору.
4 (упродовж року)	Предметні компетентності Учень / учениця: знає про письменників-земляків, їхні твори; розуміє зміст цих творів; виразно читає і висловлює власну думку про них. Ключові компетентності Учень / учениця: усвідомлює роль читання для	ЛІТЕРАТУРА РІДНОГО КРАЮ Ознайомлення із творами письменників-земляків.

	власного зростання впродовж життя. НЛ–2 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Шанобливе ставлення до творчості талановитих земляків.</i>	
2	Предметні компетентності Учень / учениця: називає імена митців та їхні твори, які вивчалися; виокремлює серед них ті, які найбільше запам'яталися; висловлює міркування про найулюбленіші твори. Ключові компетентності Учень / учениця: аналізує життєві ситуації, людські вчинки на матеріалі вивчених творів; критично оцінює набутий досвід після прочитання художніх творів. НЛ–1, 2, 3, 4 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення важливості висловлення власної думки та власної позиції у процесі пізнання й вивчення.</i>	УРОК-ПІДСУМОК Бесіда про твори, які вивчалися впродовж року й викликали найбільшу зацікавленість.

Орієнтовний перелік очікуваних результатів навчальної діяльності учнів 8 класу

Предметні компетентності

Учень / учениця:

розкриває багатозначність художнього образу; **розрізняє** різні типи образів;
пояснює значення пісні в житті українського народу; **визначає тематику**, **пояснює** роль засобів художньої виразності в них;
називає основні факти з біографії Т. Шевченка, Лесі Українки, інших письменників, твори яких вивчаються;
виявляє специфіку окремих відображених міфологічних і фольклорних, а також традиційних (вічних) тем, сюжетів, образів, мотивів у літературному творі (спадщині) письменника;
вдумливо й виразно **читає** поезії; **визначає** їхній настрій;
коментує зміст виучуваних творів; **розглядає** їх у контексті біографії митця; **визначає** основні проблеми та головну думку (ідею); **пояснює** підтекст (якщо він є);
характеризує образи, **пояснює** алегоричність (якщо є); **порівнює** їх; **визначає** основні засоби образотворення;
аналізує сюжет, композиційні особливості творів; **пояснює** відмінність між сюжетом і

композицією;

знає визначення, ознаки і **застосовує** під час інтерпретації та аналізу художнього твору (окремого фрагменту) літературознавчі поняття *художній твір, історичні пісні, думи, вільний вірш, драматичний твір, комедія, трагікомедія, філософська лірика, громадянська лірика, інтимна лірика, пейзажна лірика, художній образ*.

Ключові компетентності

Учень / учениця:

використовує комунікативні стратегії для формулювання власної позиції;

усвідомлює роль культури спілкування в сучасному світі;

володіє стратегіями читання-сканування, ознайомлювального, повільного, діалогічного читання;

обирає зручну для себе форму фіксації і представлення інформації; **готує** реферативні огляди опрацьованої літератури; **тезисно** викладає свої думки;

оцінює критично, але толерантно позицію співрозмовника; **добирає** аргументи, аби переконати його;

ставить цілі самоосвітньої діяльності; самостійно **планує** навчальну діяльність відповідно до загальних цілей і власних інтересів, прагнень, установок; **організовує** і **здійснює** самоосвітню діяльність; **володіє** різноманітними способами саморефлексії і самоконтролю; із допомогою вчителя **формує** індивідуальний читацький маршрут; **визначає** причини труднощів у навчанні; **коригує** індивідуальну навчальну програму;

організовує і **здійснює** діяльність у групі.

9 клас

Усього — 70 год. На тиждень — 2 год. Текстуальне вивчення творів — 56 год. Повторення й узагальнення — 2 год. Література рідного краю — 2 год. Позакласне читання — 4 год.

Розвиток мовлення — 4 год (у межах годин на текстуальне вивчення)

Резервний час — 6 год.

Кількість годин (орієнтовно)	Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів	Зміст навчального матеріалу
1	<u>Предметні компетентності</u> <i>Учень / учениця:</i> ПОЯСНЮЄ багатозначність художнього образу; розрізняє і називає різні типи образів. <u>Ключові компетентності</u> <i>Учень / учениця:</i> відчуває красу й силу художнього слова; за допомогою слова створює елементарні образи; використовує художнє слово в повсякденному житті; висловлює судження, оперуючи різними виражальними засобами мови; добирає самостійно джерела інформації для просування індивідуальним освітнім маршрутом; виявляє зв'язок літератури з філософією, міфологією, фольклором, іншими видами мистецтва. НЛ–2 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Усвідомлення ролі краси й сили художнього слова в повсякденному</i>	ВСТУП Роль і місце літератури в житті нації. Розвиток літератури. Творча індивідуальність митця. МК: Образотворче мистецтво, музичне мистецтво, театральне та кіномистецтво.

	<i>житті людини. Розуміння значення літератури у формуванні особистості.</i>	
2	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: розрізняє види й жанри усної народної творчості; пояснює роль фольклору в житті українського народу, його місце в розвитку літератури; визначає види родинно-побутових пісень; виразно читає й аналізує пісні про кохання. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: аналізує тексти, пояснює тематику, художньо-поетичні засоби, зокрема образи-символи; визначає зміст, обсяг своєї навчальної діяльності, способи опрацювання навчального матеріалу; зіставляє специфіку розкриття теми в різних видах мистецтва. НЛ-2 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> Усвідомлення значення давньої культурної спадщини свого народу для майбутніх поколінь.	<i>Родинно-побутові пісні</i> «Місяць на небі, зіроньки сяють...», «Цвіте терен, цвіте терен...», «Сонце низенько...» (2 на вибір), «Ой під вишнею, під черешнею...» Процес виникнення фольклору. Багатство і розмаїття українського фольклору (повторення й узагальнення вивченого). Види родинно-побутових пісень (про кохання, про сімейне життя, жартівливі). Культ романтизованих почуттів, традиційна символіка. МК: Фольклор слов'янських народів. І. Соколов. «З базару»; М. Пимоненко. «Ревнощі», «Побачення», «Суперниці»; С. Васильківський. «А що мати скажуть» (образотворче мистецтво); музика М. Лисенка до українських народних пісень (музичне мистецтво).
2	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: розкриває зміст поняття «балада»; розрізняє види балад; аналізує тексти за змістом і стильовими особливостями; інтерпретує балади в культурологічному контексті; пояснює драматизм твору, специфічність закінчення, реалістичне і фантастичне в баладі. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: осмислює духовний зв'язок з історичним минулим рідного народу; зіставляє специфіку розкриття теми в літературі, музиці; висловлює судження про	<i>Українські народні балади</i> «Ой летіла стріла», «Ой на горі вогонь горить» Тематичні та стильові особливості, сюжет, герої українських балад. Класифікація балад. ТЛ: народна пісня (поглиблено), балада. МЗ: козацька доба (історія України). МК: В.Васильківський. «Козак в степу. Тривожні знаки»; С.Якутович (із альбому «Абсолютний слух часу», 2008); О.Сластіон. «Проводи на Січ», 1898; Ю.Нікітін. «Козак-херувим» (образотворче мистецтво); «Ой, із-за гір, з-за гір» із альбому «Українські народні козацькі пісні та думи», 2005; «Ой на

	історичні події, реальне і фантастичне в баладах. Вивчає напам'ять: 1 баладу або пісню (на вибір). НЛ–2 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення значення давньої культурної спадщини свого народу для майбутніх поколінь.</i>	горі вогонь горить» (із альбому «Українська козацька історична пісня (XVI-XVII ст.»); гурт «Хорея Козацька», 2005 (музичне мистецтво).
3	Предметні компетентності Учень / учениця: розуміє роль християнства (Біблії) в духовному житті українського народу; називає найдавніші книги Русі-України, імена перекладачів Біблії українською мовою; перші друковані книги в Україні; переказує й коментує біблійні легенди, притчі; розуміє основні моменти християнської моралі: ідеали правди, чесності, патріотизму, скромності, любові до ближнього. Ключові компетентності Учень / учениця: дискутує з приводу порушених у Біблії проблем; толерантно відстоює власну позицію; знаходить компроміс у дискусії; добирає самостійно джерела інформації для просування індивідуальним освітнім маршрутом; здійснює самоаналіз роботи з інформацією; перевіряє одержану інформацію; інтерпретує універсальність євангельських істин людського буття в культурологічному контексті. НЛ–2 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Повага до літератур інших народів, зокрема стародавнього Сходу як невід'ємного чинника у</i>	ДАВНЯ ЛІТЕРАТУРА Українська середньовічна література XI–XV ст. Розвиток писемності після хрещення Русі-України (988 р.). Найдавніші рукописні книги Київської Русі (Остромирове Євангеліє, Ізборник Святослава) (оглядово). Перекладна література Біблія (фрагменти). Легенди: про Вавилонську вежу, про Мойсея. Притча про блудного сина. Біблія як Святе Письмо й художній текст. Українські переклади Біблії (П. Куліш, І. Пулюй, І. Нечуй-Левицький, І. Огієнко, І. Хоменко). Використання біблійних тем, сюжетів, мотивів, образів у зарубіжній та українській літературах. ТЛ: притча (повторення й поглиблення). МЗ: історія українського середньовіччя (історія України). МК: Рафаель Санті. «Суд Соломона», «Сікстинська Мадонна»; Леонардо да Вінчі. «Темна вечора»; П. Брейгель Старший. «Вавилонська вежа»; Рембрандт. «Повернення блудного сина» (образотворче мистецтво); М. Скорик. Опера «Мойсей», 2014 (музичне мистецтво). СЛ: твори В. Арєнєва.

	становленні української національної культури.	
4	Предметні компетентності Учень / учениця: називає основні пам'ятки оригінальної літератури; пояснює значення давніх літописів для збереження відомостей про життя, культуру, звичаї наших пращурів; розповідає про історію відкриття пам'ятки «Слово о полку Ігоревім», основні гіпотези авторства, історичну основу, про її переклади та переспіви; виразно й усвідомлено читає поему, переказує і коментує сюжет «Слова...»; характеризує образи руських князів, княгині Ярославни, образ Руської (української) землі, символічно-міфологічні образи; визначає основну ідею твору, особливості його композиції. Ключові компетентності Учень / учениця: коментує фольклорні мотиви, стилістичні засоби; висловлює судження про актуальність твору; зіставляє специфіку розкриття тем в літературі та інших видах мистецтв; дискутує з приводу порушених у творі проблем; толерантно відстоює власну позицію. НЛ–2 Емоційно-ціннісне ставлення Розуміння «золотої середини» у вчинках людини. Виховання поваги до історичного минулого нашого народу, до його культурних пам'яток. Усвідомлення, що любов до рідної землі, вірність у коханні, повага до історичного минулого народу, до його культурних пам'яток — вічні загальнолюдські цінності.	Пам'ятки оригінальної літератури княжої Русі-України Літописи як історико-художні твори. «Повість минулих літ». «Поученіє Володимира Мономаха», Києво-Печерський патерик (оглядово). «Слово о полку Ігоревім» — давньоруська пам'ятка, перлина українського ліро-епосу. Історична основа твору. Переклади й переспіви його в ХІХ–ХХ ст. Питання авторства. Особливості композиції та стилістичних засобів. Образи руських князів у творі. Наскрізна ідея патріотизму. Символічно-міфологічні образи та їхнє значення. Фольклорні мотиви. Роль пейзажу в розгортанні сюжету. Поетичність образу Ярославни. ТЛ: літописи, ліро-епіка. МЗ: похід новгород-сіверського князя Ігоря проти половців у 1185 році (історія України). МК: М. Лисенко. «Плач Ярославни»; О. Бородін. «Князь Ігор» (музичне мистецтво). В. Лопата. Цикл гравюр за мотивами «Слова о полку Ігоревім»; картини Ю. Нарбута, О. Кульчицької. Ілюстрації до «Слова о полку Ігоревім» В. Єфименка.

4	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: знає назви перших друкованих книг в Україні; пояснює особливості епох Ренесансу і Бароко; розуміє значення видатних діячів української культури цього часу; знає загальну інформацію про козацькі літописи, «Історію русів», про вертеп як вид давнього театрального мистецтва, про життя Г. Сковороди; виразно читає поезії, коментує їх зміст. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: дискутує з приводу порушених у творах проблем, толерантно відстоює власну позицію; оцінює й характеризує внесок Г. Сковороди в скарбницю української літератури, у світовий мистецький поступ; добирає самостійно джерела інформації для просування індивідуальним освітнім маршрутом; висловлює судження про філософські ідеї Г. Сковороди та їх актуальність. Вивчає напам'ять: «Всякому місту – звичай і права». НЛ–2 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Усвідомлення ролі самопізнання і гармонії зі світом у становленні й реалізації себе як особистості.</i>	Українська література доби Ренесансу і доби Бароко Розвиток книгодрукування. Перші друковані книги в Україні. Іван Вишенський, Іван Величковський, Семен Климовський – видатні діячі української культури (<i>оглядово</i>). Історико-мемуарна проза. Загальні відомості про козацькі літописи (Самовидця, Г. Граб'янки, С. Величка) та «Історію русів». Вертеп як вид лялькового театального дійства (<i>оглядово</i>). Григорій СКОВОРОДА. «Бджола та Шершень», «Всякому місту – звичай і права...», «De libertate» (зі збірки «Сад Божественних пісень») Життя і творчість філософа, просвітителя, поета. Його християнські морально-етичні ідеали. Біблійна основа творчості Г. Сковороди та його вчення про самопізнання і «сродну (споріднену) працю». Проповідь житейської невибагливості, пошуку гармонії з собою і світом. Повчальний характер і художні особливості збірки «Байки Харківські». ТЛ: Ренесанс, Бароко. МК: образотворче та музичне мистецтво, театральне мистецтво, архітектура цього періоду; документальний фільм «Великі українці – Григорій Сковорода», 2008 (кіномистецтво). Карп Трохименко. «Григорій Сковорода» (1976) (образотворче мистецтво) СЛ: поезії Артема Полежаки, Олександра Ірванця, Сергія Жадана.
6	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: називає найвизначніших письменників нової української літератури XVIII ст.; розповідає про життя і творчість І. Котляревського; розуміє його роль у розвитку української	НОВА УКРАЇНЬКА ЛІТЕРАТУРА Суспільно-історичні, культурні обставини. Літературний процес кінця XVIII ст. – першої половини XIX ст. Розвиток фольклористики, етнографії. Основні художні напрями (бароко, класицизм, романтизм,

	літератури, національного самоусвідомлення; вдумливо читає та аналізує поему «Енеїда»; характеризує образ Енея, висловлює власні міркування про його вчинки й характер; коментує проблему війни: погляд автора і героїв; характеризує образи твору «Наталка Полтавка»; визначає й коментує роль гумористичних засобів у творі; робить порівняльну характеристику дійових осіб п'єси (Петра і Миколи, возного і виборного), їхніх життєвих позицій; пояснює роль і функцію пісень у драмі. Ключові компетентності Учень / учениця: визначає проблеми й підтекст твору; пояснює алюзію на події історії України; зіставляє специфіку розкриття теми в різних видах мистецтва. НЛ–1,2,3 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення важливості активної життєвої позиції; бажання захищати людську гідність, власні принципи; потреба пошуку власного щастя.</i>	реалізм тощо). Визначні українські письменники. Іван КОТЛЯРЕВСЬКИЙ. «Енеїда», «Наталка Полтавка» Творчість І. Котляревського – новий етап у розвитку національного самоусвідомлення. Драматург і театральний діяч. Історія появи «Енеїди». Національний колорит, зображення життя всіх верств суспільства, алюзії на українську історію в поемі. Бурлескний гумор, народна українська мова. Ствердження народної моралі (картини пекла). Соціально-побутова драма «Наталка Полтавка» – перший твір нової української драматургії. Колоритні образи твору. Образ Наталки як уособлення кращих рис української жінки. Сценічне життя твору. ТЛ: травестія, пародія, бурлеск, алюзія. МЗ: Україна у XVIII ст.; доба козаччини (історія України). МК: опери М. Лисенка «Наталка Полтавка», «Енеїда» (музичне мистецтво); фільм «Наталка Полтавка», 1978 (кіномистецтво); ілюстрації А. Базилевича до твору «Енеїда» (образотворче мистецтво).
3	Предметні компетентності Учень / учениця: знає основну інформацію про життя і творчість письменника; розуміє причини написання перших творів російською мовою і важливість його виступів на захист рідної мови; має уявлення про ознаки сентименталізму, християнські ідеали повісті «Маруся»; характеризує образи персонажів твору; визначає композиційні особливості та проблематику твору. Ключові компетентності Учень / учениця:	Григорій КВІТКА-ОСНОВ'ЯНЕНКО. «Маруся» Батько української прози, один із перших у Європі «творців людської повісті» (І. Франко). Гуманізм та християнські ідеали, етнографічне тло творів. «Маруся» – перша україномовна повість нової української літератури, приклад прози із виразними рисами сентименталізму. Художнє розкриття письменником традиційних народних моральних уявлень. Утілення морального й естетичного ідеалів в образі головної героїні твору. П. Куліш про Г. Квітку.

	висловлює судження про поведінку та моральні пріоритети героїв твору, про сенс людського життя, справжнє кохання й вірність; оцінює й характеризує внесок Г. Квітки-Основ'яненка у скарбницю української літератури, у розвиток української літературної мови, у світовий мистецький поступ. НЛ–1,2,3 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення важливості соціально активної позиції в житті; розвитку уміння відстоювати людську гідність, власні принципи в пошуках щастя.</i>	МЗ: обряди українців (народознавство). СЛ: М. Павленко. «Моя класнюча дівчинка».
1	Предметні компетентності Учень / учениця: знає загальну інформацію про розвиток романтизму в Україні, називає провідних діячів та осередки романтичного руху, твори романтизму в музиці та образотворчому мистецтві. Ключові компетентності Учень / учениця: пояснює значення романтизму для нового етапу розвитку літератури; виявляє зв'язок літератури романтизму з філософією, міфологією, фольклором, іншими видами мистецтва. НЛ–2, 3 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення важливості емоційної, почуттєвої сфери в житті людини.</i>	Література українського романтизму (оглядово) Ідейно-художні особливості романтизму. Зв'язок із ідеями Просвітництва, з національним рухом. Осередки романтичного руху на Слобожанщині, Чернігівщині й Полтавщині, у Західній Україні («Руська трійця»). Поети-романтики (Л. Боровиковський, П. Гулак-Артемівський, Є. Гребінка, М. Костомаров, А. Метлинський, В. Забіла, М. Петренко, О. Афанасьєв-Чужбинський, М. Шашкевич. Значення романтизму для нового етапу розвитку слов'янських літератур. МЗ: Генріх Гейне, Джордж Ноел Гордон Байрон (зарубіжна література); «Стилі та напрями мистецтва» (мистецтво). МК: романтизм у музиці (Дж. Россіні, Ф. Шопен, Й. Брамс, опера «Запорожець за Дунаєм С. Гулака-Артемівського) та образотворчому мистецтві (Ежен Делакруа, Франсіско Гойя, К. Брюллов).

		СЛ: поезії Олеси Мамчич, Мар'яни Савки, Оксани Забужко.
2	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: знає найголовніше з біографій митців; виразно читає вірші, аналізує їх; визначає жанрові ознаки творів, пояснює їх фольклорну основу. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: створює ілюстрації до творів поетів-романтиків, спираючись на досвід і почуття, використовуючи відповідні зображувально-виражальні засоби; оцінює й характеризує внесок митців у скарбницю української літератури, у розвиток української літературної мови, у світовий мистецький поступ. НЛ–1, 2 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Усвідомлення того, що романтик — духовно багата, творча людина. Шанобливе ставлення до засад народної моралі й етики: працелюбності, щирості, любові. Краса вірності в коханні.</i>	Петро ГУЛАК-АРТЕМОВСЬКИЙ. Балада «Рибалка» Вічна тема кохання. Засоби романтичного зображення. Фольклорна основа твору. Євген ГРЕБІНКА. Вірш «Човен» Образ небезпечної морської плавби як уособлення життєвого шляху людини. Пісенна (романсова) лірика поета українською та російською мовами («Ні, мамо, не можна нелюба любить», «Чёрные очи» та ін.). ТЛ: романтизм, романс. МК: романи М. Глінки; авторські пісні Максима Паленка, Марійки Бурмаки (музичне мистецтво); романтичний живопис Г. Світлицького, М. Самокиша, А. Мокрицького (образотворче мистецтво).
4	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: знає біографію митця, пов'язану з Україною; розуміє місце творчості письменника на порубіжжі культур двох народів, культурно-історичні обставини, що впливали на мовний вибір митця; знає і коментує думки Т.Шевченка про М. Гоголя; переказує зміст повісті «Тарас Бульба»; знаходить зв'язок сюжету з історією України; характеризує образ головного героя; пояснює колізію морального й національного вибору в образах	Микола ГОГОЛЬ. «Тарас Бульба» (переклад М.Садовського і М. Рильського, за ред. І. Малковича) Творчість М. Гоголя, уродження України, місце його творчості на порубіжжі культур двох народів. Вираження глибини національного духу у творах прозаїка та драматурга, українська історія та фольклор як їх джерело. Повість «Тарас Бульба». Сюжет твору. Внутрішній епічний розмах твору; піднесено-героїчний образ головного героя. Колізія морального й національно-культурного вибору в

	синів Тараса Бульби. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: дискутує щодо порушених у творі проблем, толерантно відстоює власну позицію; оцінює й характеризує внесок М. Гоголя у світовий мистецький поступ; добирає самостійно джерела інформації для просування індивідуальним освітнім маршрутом; розуміє цінність україномовного перекладу твору. НЛ–1, 2, 3 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Усвідомлення, що Україна — країна визначних мистецьких талантів, які зробили великий внесок у культуру інших народів.</i>	образах синів Тараса Бульби. Вплив творчості М. Гоголя на розвиток українського письменства. МЗ: козацька доба (історія України); проза М. Гоголя (зарубіжна література). МК: опера М. Лисенка «Тарас Бульба» (музичне мистецтво).
3	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: знає біографію поета; розуміє його життєвий подвиг в умовах підневільного становища нації в першій половині XIX ст.; розрізняє лірику й ліро-епіку, визначає жанр, до якого належить твір; виразно читає поезію, коментує її ідейно-художній зміст, контрастні картини в ньому. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: висловлює судження про необхідність свободи, національного визволення для вільного розвитку особистості та побудови демократичного устрою; пояснює великий духовний імпульс, який подала діяльність Т. Шевченка в боротьбі за політичну незалежність і культурне збагачення України. НЛ–2	Тарас ШЕВЧЕНКО. «До Основ'яненка» Геніальний поет, мислитель, пророк національного відродження в Україні. Рання творчість. Перші поетичні твори баладного та елегійного жанрів («Причинна», «Думи мої...»). Оглядове вивчення історичної теми у творчості Кобзаря («Іван Підкова», «Тарасова ніч», «Гайдамаки»). Вісь неперервності історичного часу («До Основ'яненка»). ТЛ: послання. МЗ: Історія України, образотворче та декоративно-ужиткове мистецтво. МК: пісні на слова Шевченка гуртів «Kozak system», «Кому вниз», «ДримбаДаДзига», «Бандурбэнд», сестер Тельнюк (музичне мистецтво); фільм «Мій Шевченко», 2001 (кіномистецтво); живопис Т. Шевченка «Автопортрет» (1840).

	<u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Усвідомлення громадянської позиції людини як одного з проявів духовності.</i>	
2	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: коментує сюжет твору, його ідейний зміст, контрастні картини в ньому; інтерпретує твір у культурологічному контексті; коментує оцінку твору критиками, зіставляє її з власною; визначає його місце в мистецькому доробку автора, історії української літератури; пояснює його актуальність сьогодні. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: коментує створені поетом образи морально звироднілих «землячків», висловлює власне ставлення до таких людей; знаходить паралелі в сьогоденні; дискутує з приводу порушених у творі проблем; застосовує комунікативні стратегії відповідно до мети і ситуації спілкування; визначає особливості представлення творчості Т.Г. Шевченка в різних видах мистецтв. Вивчає напам'ять: фрагмент (на вибір). НЛ–1,2,3,4 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Формування вільнодумної, національно свідомої особистості. Усвідомлення громадянської позиції людини.</i>	Тарас ШЕВЧЕНКО. «Сон» («У всякого своя доля...») Національна проблематика періоду «Трьох літ». Поема («комедія») «Сон» і тогочасна суспільно-політична дійсність. Композиційний прийом «сну», його роль для розширення можливостей поетичного зображення. Протистояння імперського режиму і вільнодумної, національно свідомої особистості. Сатиричний характер поеми. ТЛ: гротеск, контраст, умовність. МК: документальний фільм «Великі українці — Т. Шевченко», 2008 (кіномистецтво); Ф. Рубо. «Кавказька сцена»; художні роботи О. Шупляка (образотворче мистецтво).
2	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: виразно читає та коментує фрагменти поеми; визначає епізоди з ліричним, іронічним забарвленнями; коментує використання контрасту в поемі; пояснює узагальнену ідею твору та	Тарас ШЕВЧЕНКО. «Кавказ» Пристрасний відгук на тогочасну загарбницьку імперську політику. Продовження теми національно-визвольної боротьби. Узагальнена ідея поеми — неприйняття насильства, поневолення людей, осуд

	її актуальність. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: висловлює судження про зв'язок творів Т.Шевченка із сучасністю; добирає самостійно джерела інформації для просування індивідуальним освітнім маршрутом. НЛ–1,2,3,4 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Усвідомлення важливості почуття солідарності з боротьбою інших народів за визволення від гніту; засудження загарбницьких війн, пропаганда неприйняття насильства, поневолення людей.</i>	загарбницьких воєн. МЗ: образ Прометея (міфологія). Історія України (гетьман Павло Полуботок). МК: Якоб Йорданс. «Прикутий Прометей», 1640 (живопис).
2	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: розуміє культурні й політичні чинники, що спонукали поета до написання цього твору; виразно й усвідомлено читає твір, визначає і коментує його головну думку та особливості композиції, його різні настроєві інтонації; визначає і характеризує адресата послання. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: висловлює судження про актуальність проблем твору; розрізняє іронію і сарказм у творі, цитує приклади їх уживання; дискутує з приводу порушених у творі проблем, толерантно відстоює власну позицію. Вивчає напам'ять: фрагмент (на вибір). НЛ–1, 2, 3, 4 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Формування переконання, що за</i>	Тарас ШЕВЧЕНКО. «І мертвим, і живим, і ненарожденним...» Продовження теми «землячків» у посланні. Викриття конформізму значної частини української еліти. Засудження комплексу меншовартості, національного безпам'ятства та байдужості до рідної мови. Критичний перегляд національної історії задля перспективи її кращого майбутнього. Настроєві інтонації твору (суперечка, пересторога, погроза, заклик тощо).

	будь-яких обставин необхідно залишатися з народом, його цінностями.	
4	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: розуміє становище жінки в кріпацькій Україні часів Шевченка; порівнює різні типи втілення теми жіночої долі у творчості поета (на прикладі творів); пояснює поведінку та порівнює вчинки героїнь поем «Катерина», «Наймичка», коментує їх. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: висловлює судження про материнство та вічну проблему жіночого щастя. НЛ–1, 2, 3 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> Шанобливе ставлення до жінки в усіх її іпостасях (жінка-мати, жінка-кохана та ін.). Усвідомлення того, що жінка – уособлення краси на землі.	Тема жіночої долі Тарас ШЕВЧЕНКО. «Катерина», «Наймичка», «У нашій раї на землі...» «Вічна» тема матері й сина. Еволюція жіночого образу у творах Т. Шевченка. Різні типи втілення теми жіночої долі: романтичний («Катерина»), реалістично-побутовий («Наймичка»). Трагедія жінки-матері, боротьба за своє материнство, жорстокість народної моралі («У нашій раї на землі...»). Наскрізний ліризм творів Т. Шевченка про жіночу долю. МК: Богородиця в українському іконописі (живопис). СЛ: оповідання Оксани Забужко зі збірки «Сестро, сестро».
2	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: розповідає про обставини написання цих творів; коментує настрої, внутрішній світ героїв. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: висловлює судження про ліризм та настроєвість творів, засоби художньої виразності в них; визначає роль поетичної й малярської творчості Т.Г. Шевченка в загальнокультурному контексті. Вивчає напам'ять: вірш «Доля». НЛ–2 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> Переконання, що контакт із друзями, однодумцями, зі світом є	Лірика Т. Шевченка періоду арешту й заслання і після повернення з нього. «Доля», «Росли укупочці, зросли...». Риси автобіографізму в образі ліричного героя. Ностальгія за ідилією родинного життя, висока філософія життя людини на землі. ТЛ: ліричний герой (<i>поглиблено</i>), лірична медитація. МК: Т. Шевченко – художник: «Циганка-ворожка» (1841), «Катерина» (1842). СЛ: Оксана Луцевська. «Інший дім».

	<i>підтримкою особистості, що жити треба чесно, у добрі та взаємоповазі.</i>	
1	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: пояснює розуміння Шевченком ідеї Бога; має уявлення про її стильове й образне вираження у творчості поета; аналізує та інтерпретує текст твору; визначає його головну думку. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: порівнює твір Т. Шевченка з оригінальними біблійними текстами; визначає домінанти поетового почуття; дискутує з приводу порушених у творі проблем, толерантно відстоює власну позицію. НЛ–1,2 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Осмислення важливості моральних чеснот у житті.</i>	Біблія в житті Т. Шевченка Світле пророцтво поета («Ісаїя. Глава 35»). Художня інтерпретація творів із Книги псалмів, риси її національної своєрідності у Т. Шевченка. Глибока смута пророка занепадом моральності, несправедливими діями «сильних світу», пригнічення люду новими, внутрішніми «ворогами». Біблійні реалії в текстах творів. ТЛ: псалом. <i>або</i> «Злоначинающих спина...» Біблійні мотиви в поезіях Т. Шевченка періоду після заслання. Молитва як жанр у творчості поета. Ідея єдності й згоди в поезії «Злоначинающих спина...», пробудження сили в тих, хто прагне добра, правди, чистоти, щирої дружби. Потреба єднання й взаєморозуміння на ґрунті загальнолюдських цінностей. ТЛ: молитва.
1	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: розуміє великий духовний імпульс, який подала діяльність Шевченка в боротьбі за політичну незалежність і культурне збагачення України. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: оцінює й характеризує внесок Т. Шевченка в скарбницю української поезії, у розвиток української літературної мови, у світовий мистецький поступ; уміє користуватися різними джерелами інформації; узагальнює й систематизує її. НЛ–2 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u>	Підсумковий урок: Світова велич українського поета Визначні діячі світової культури про Шевченка. Його вплив на літератури інших народів. Шевченко та історико-культурний поступ України. Ушанування пам'яті поета в Україні й за кордоном.

	<i>Усвідомлення важливої ролі Т.Г. Шевченка в історико-культурному поступі України.</i>	
4	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: знає основні віхи життєвого і творчого шляху письменника; розрізняє епічні жанри: роман, історичний роман, роман-хроніка, біографічний роман; визначає й коментує історичну і художню правду у творі, основний конфлікт у ньому, особливості оповіді, історичний колорит; характеризує образи й символи; порівнює образи Якіма Сомка та Іванця Брюховецького. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: добирає цитати для характеристики ситуацій та образів; коментує вчинки героїв; знаходить паралелі до образів і проблематики роману П. Куліша в інших історичних творах української та зарубіжної літератури; дискутує про зв'язок історичного минулого із сучасністю, важливість знання історії. НЛ–2, 3, 4 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Усвідомлення значення ініціативності, наполегливості й працьовитості для досягнення поставленої мети. Прагнення до справедливості, лицарства, щирості, вірності почуттю й обов'язку.</i>	Пантелеймон КУЛІШ. «Чорна рада» П.Куліш – відомий письменник, перший український професійний літературний критик, перекладач («Біблія», твори В. Шекспіра, Дж. Байрона, Ф. Шиллера), автор підручників для школи, українського правопису («кулішівка»). Вплив на П. Куліша ідей європейського просвітництва: «Українець у Європі, європеець в Україні». Романтична основа світогляду. Ентузіазм і жертвовність П. Куліша у громадській та культурницькій роботі на шляху духовного відродження і культурного збагачення нації. «Чорна рада» – перший україномовний історичний роман-хроніка. Походження його назви. Історична основа й авторська уява, романтичність стилю. Динамічний інтригуючий сюжет. Непросте життя та романтичні пригоди головних героїв. Загальнолюдські риси ініціативності, працьовитості, лицарства, благородства, вірності почуттю та обов'язку. Оцінка роману Т. Шевченком. ТЛ: роман, роман-хроніка, історичний роман. МЗ: Історичні події в Ніжині 1663 р. («Чорна рада»); Літопис Самовидця (історія України); історичні романи В. Скотта, В. Гюго (зарубіжна література). МК: народні перекази про козака Мамая (фольклор); фільм «Чорна рада», 2002; режисер-постановник М. Засєєв-Руденко (кіномистецтво).
3	<u>Предметні компетентності</u> Учень / учениця: знає й переказує зміст твору,	Марко ВОВЧОК (Марія Олександрівна Вілінська). «Інститутка»

	коментує його сюжет; визначає жанр, особливості сюжету; пояснює причини тяжкого життя народу в добу кріпацтва. Ключові компетентності Учень / учениця: оцінює і коментує вчинки героїв; дискутує з проблем, порушених у творі; усвідомлює внутрішні спонуки прагнення людини до вільного, щасливого життя. НЛ–2,3 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Переконаність у тому, що кожна людина, незалежно від свого суспільного стану, має право бути щасливою.</i>	Життя і творча діяльність. Марко Вовчок як перекладач (Ж. Верна, Г. К. Андерсена, А. Е. Брема). «Народні оповідання»; продовження теми народного життя в повісті «Інститутка». Антилюдяна суть кріпосництва та солдатчини. Образи персонажів — людей із народу та панночки. Авторська позиція у творі. ТЛ: реалізм.
2	Предметні компетентності Учень / учениця: знає про письменників-земляків, їхні твори; розуміє зміст цих творів; виразно читає і коментує їх; розкриває особливості художнього зображення теми у творах митців рідного краю. Ключові компетентності Учень / учениця: проводить аналогії з власними спостереженнями; визначає критерії для порівняння фактів (явищ, предметів, образів) і здійснює його. НЛ–1, 2, 3, 4 Емоційно-ціннісне ставлення <i>Усвідомлення і сприйняття сили й енергетики поетичного та прозового слова, прагнення наслідувати своїх відомих земляків.</i>	ЛІТЕРАТУРА РІДНОГО КРАЮ Ознайомлення із творами письменників-земляків.
2	Предметні компетентності Учень / учениця: називає імена митців та їхні твори, які вивчалися; виокремлює серед них ті, які найбільше запам'яталися; висловлює міркування про	УРОК-ПІДСУМОК Бесіда про твори, які вивчалися впродовж року й викликали найбільшу зацікавленість.

	найулюбленіші твори. <u>Ключові компетентності</u> Учень / учениця: оцінює й характеризує внесок митців, творчість яких вивчалася, у скарбницю української літератури, у розвиток української літературної мови, у світовий мистецький поступ; добирає самостійно джерела інформації для просування індивідуальним освітнім маршрутом. НЛ–1, 2, 3, 4 <u>Емоційно-ціннісне ставлення</u> <i>Формування власної думки та власної позиції у процесі пізнання й вивчення.</i>	
--	---	--

Орієнтовний перелік очікуваних результатів навчальної діяльності учнів 9 класу

Предметні компетентності

Учень / учениця:

називає найдавніші книги Київської Русі, основні пам'ятки оригінальної літератури; перші друковані книги в Україні; імена перекладачів Біблії українською мовою; найважливіші ознаки творчих методів і літературних напрямів; різні типи художніх образів; види й жанри усної народної творчості;

розповідає про історію відкриття пам'ятки «Слово о полку Ігоревім», основні гіпотези авторства, історичну основу, про її переклади та переспіви; про козацькі літописи, «Історію русів», про вертеп як вид давнього театрального мистецтва; внесок митців, твори яких вивчаються, у розвиток української літератури;

висвітлює роль фольклору в житті українського народу, його місце в розвитку літератури; значення давніх літописів для збереження відомостей про життя, культуру, звичаї наших пращурів;

переказує біографію Т. Шевченка, основні біографічні відомості інших митців, творчість яких вивчається;

знає визначення, ознаки й **застосовує** під час інтерпретації та аналізу художнього твору (окремого фрагменту) літературознавчі поняття: *народна пісня, балада, притча, літописи, романс, послання, пародія, псалом, роман, роман-хроніка, історичний роман, лірична медитація, Ренесанс, Бароко, сентименталізм, романтизм, реалізм, травестія, бурлеск, алюзія, гротеск, контраст, умовність, ліричний герой;*

переказує і коментує ідейно-тематичний зміст виучуваних творів; **визначає** їх жанрові та художні особливості; основну ідею твору, задум автора, чинники, які могли спонукати до написання; особливості композиції; роль художніх засобів;

пояснює багатозначність художнього образу; роль християнства в духовному житті

українського народу; основні постулати християнської моралі: ідеали правди, чесності, патріотизму, скромності, любові до ближнього, універсальність євангельських істин людського буття; великий духовний імпульс, який подала діяльність Шевченка в боротьбі за політичну незалежність і культурне збагачення України; розуміння Шевченком ідеї Бога;

установлює специфіку втілення окремих тем, ідей, сюжетів, образів, мотивів священних книг людства в літературі та інших видах мистецтва;

характеризує образи виучуваних творів, у т. ч. символічні; **визначає** їх роль у донесенні до читача авторського задуму, ставлення автора до свого героя;

аналізує та **інтерпретує** твір у культурологічному контексті;

коментує оцінку виучуваних творів критиками, **зіставляє** її з власною;

розглядає художній твір в історичному і культурному контексті періоду створення; **визначає** його місце в мистецькому доробку автора, історії української літератури, актуальність сьогодні;

установлює міжпредметні зв'язки на рівні тем, ідей, образів.

Ключові компетентності

Учень / учениця:

виявляє зв'язок літератури з філософією, міфологією, фольклором, іншими видами мистецтва;

дискутує з приводу порушених у творі проблем, толерантно **відстоює** власну позицію; **знаходить** компроміс у дискусії;

оцінює й **характеризує** внесок митців, творчість яких вивчалася, у скарбницю української літератури, у розвиток української літературної мови, у світовий мистецький поступ;

добирає самостійно джерела інформації для просування індивідуальним освітнім маршрутом;

здійснює самоаналіз роботи з інформацією; **перевіряє** одержану інформацію;

визначає зміст, обсяг своєї навчальної діяльності, способи опрацювання навчального матеріалу; **формує** індивідуальний читацький маршрут, за потреби **коригує** його;

володіє різноманітними способами саморефлексії і самоконтролю; самостійно **визначає** причини труднощів у навчанні.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ЧИТАННЯ (на вибір)

5 клас

■ **БЛИЗНЕЦЬ В.** «Земля світлячків»

- *БУРБЕЛО О.* «Первоцвіт: казки, легенди, вірші, смішинки та загадки»;
«Золота росинка: поезії, казки»
- *ВІНГРАНОВСЬКИЙ М.* «Первінка»; поезії «Бабунин дощ», «Сама собою
річка ця тече»
- *ГАВРОШ О.* «Пригоди тричі славного розбійника Пинті»
- *ГРИДІН С.* «Федько – прибулець з інтернету», «Федько у віртуальному
місті», «Федько у пошуках чупакабри»
- *ГУЦАЛО Є.* «Сім'я дикої качки»
- *ДЕРМАНСЬКИЙ Сашко.* «Король Буків, або Таємниця Смарагдової книги»
- *ІЛЬЧЕНКО О.* «Загадкові світи старої обсерваторії»,
«Зернятко надії. Художні твори для дітей» (серія «Життя видатних дітей»)
- *КОРОЛІВ-СТАРІЙ В.* «Мавка Вербинка», «Потерчата»
- *КОСТЕЦЬКИЙ А.* «Пригоди славнозвісних книг»
- *ЛІРНИК Сашко.* Цикл казок «Моя Україна»
- *МАЛИК Г.* «Подорож до країни Сяк-Таків»
- *МЕНЗАТЮК З.* «Київські казки», «Український квітник», «Макове
князювання», «Ангел Золоте Волосся»
- *НЕСТАЙКО Вс.* «Чарівний талісман», «Неймовірні детективи», «Казкові
пригоди і таємниці»
- *ПОЛОНСЬКИЙ Р.* «Таємниця країни суніць»
- *ПРОХАСЬКО М., ПРОХАСЬКО Т.* «Куди зникло море»
- *ПЧІЛКА Олена.* «Сосонка»
- *РИС Галина.* «Подорож до Котанії»
- *СВІДЗІНСЬКИЙ В.* «Чудесна тростка», «Кий», «Сопілка»
- *СЕНАТОВИЧ О.* «Малий Віз»
- *ТКАЧУК Г.* «Тринадцять історій у темряві»
- *УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ КАЗКИ, ЛЕГЕНДИ, ПЕРЕКАЗИ*
- *ФАЛЬКОВИЧ Г.* Поезії
- *ФОЗЗІ.* «Гупало Василь. П'ять з половиною пригод»
- *ФРАНКО І.* «Коли ще звірі говорили»
- *ЦІЛИК І.* «МІСТОрія однієї дружби»
- *ЧЕМЕРИС В.* «Аравійська пустеля»
- *ШЕВЧУК Вал.* «Панна квітів»

6 клас

- **АНДІЄВСЬКА Е.** Казки
- **АНДРУСЯК І.** «8 днів з життя Бурундука»
- **БАГМУТ І.** «Пригоди чорного кота Лапченка, описані ним самим»
- **БЛИЗНЕЦЬ В.** «Звук павутинки», «Золота гора до неба», «Женя і Синько»
- **БУРБЕЛО О.** «Я лиш струна на арфі України»
- **ВИННИЧЕНКО В.** «Кумедія з Костем»
- **ВОРОНИНА Л.** «Таємне Товариство Боягузів та Брехунів»
- **ГЛІБОВ Л.** Байки.
- **ГУЦАЛО Є.** «У гаї сонце зацвіло»
- **ІВАНЕНКО О.** «Тарасові шляхи»
- **КОКОТЮХА А.** «Таємниця козацького скарбу», «Таємниця зміїної голови»
- **ПОЕЗІЇ САВКИ М., АНДРУСЯКА І.**
- **КАЛИНЕЦЬ І.** «Казки зі Львова», «Хлопчик-фігурка, який задоволений собою»
- **ЛУЩЕВСЬКА О.** «Вітер з-під сонця»
- **МАЙДАНСЬКА С.** «Чарівна шабля-веселка з гаптованої хмарки»
- **МОРОЗЕНКО М.** «Іван Сірко – великий характерник», «Іван Сірко – славетний кошовий»
- **НЕСТАЙКО Вс.** «Таємниця Віті Зайчика», «Чарівний талісман», «Неймовірні детективи»
- **ПАГУТЯК Г.** «Втеча звірів, або Новий бестіарій»
- **ПІДГІРЯНКА Марійка.** «В чужому пір'ю»
- **РЕБРО П.** «Козацькі жарти»
- **РУДАНСЬКИЙ С.** Співомовки: «Окуляри», «Чуприна», «Чому дурні?», «Розумний панич», «Слабий зуб», «Торбин брат», «Лінивий»
- **СТЕЛЬМАХ Яр.** «Найкращий намет», «Вікентій Прерозумний»
- **УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ПЕРЕКАЗИ ТА ЛЕГЕНДИ:** «Скелі Мангупа», «Шандровський соляний колодязь»
- **ШТАНКО К.** «Драconi, вперед!»

7 клас

- **АРСЕНИЧ-БАРАН Г.** «Ти – людина?»
- **ВАСИЛЬЧЕНКО С.** «Приблуда»
- **ГУЛАК К.** «Перекличка»
- **ДЕВ'ЯТКО Н.** «Легенда про юну Весну»
- **ДІМАРОВ А.** «Друга планета», «Блакитна дитина»
- **ДОРОЖОВЕЦЬ О.** «Старий будинок»

- **ЗАРЖИЦЬКА Е.** «Як козак у морського царя служив», «Легенди про козаків»
- **ЗАХАРЧЕНКО О.** «Вертеп. Роман про Майдан»
- **КАЩЕНКО А.** «Над Кодацьким порогом»
- **КОКОТЮХА А.** «Гімназист і Чорна Рука»; збірники «Мисливці за привидами», «Колекція гадів», «Подвійний капкан»
- **КОРОЛІВ-СТАРИЙ В.** «Потороча Хрипка»
- **ЛУЩЕВСЬКА О.** «Друзі за листуванням», «Задзеркалля»
- **МАЛИК В.** «Таємний посол»
- **МАЛИК Г.** «Злочинці з паралельного світу»
- **МАРЧЕНКО М.** «Місто тіней»
- **МАТІЯШ Д.** «День Сніговика»
- **МУЛЯР М.** «Гра»
- **ОПІЛЬСЬКИЙ Ю.** «Золотий лев», «Ідоли падуть»
- **ПАВЛЕНКО М.** Про Павла Тичину, Василя Симоненка, Василя Стуса, Ірину Жиленко та ін. (серія «*Життя видатних дітей*»)
- **ПАВЛЕНКО М.** «Русалонька із 7-В проти Русалоньки з Білокрилівського лісу», «Русалонька із 7-В. В тенетах лабіринту», «Русалонька із 7-В та загублений у часі (Кн. 2)», «Русалонька із 7-В плюс дуже морська історія», «Миколчині історії»
- **ПРОЦЮК С.** «Марійка і Костик», «Залюблені в сонце», «Аргонавти»
- **РАДУШИНСЬКА О.** «Метелики у крижаних панцирах»
- **РОЗДОБУДЬКО Ірен.** «Арсен»
- **РУТКІВСЬКИЙ В.** «Потерчата»
- **СТЕЛЬМАХ М.** «Щедрий вечір»
- **СТОРОЖЕНКО О.** «Закоханий чорт», «Голка», «Вуси»
- **ТРУБЛАЇНІ М.** «Шхуна „Колумб”», «Лахтак»
- **ТЮТЮННИК Г.** «Вогник далеко в степу»
- **ХАРЧУК Б.** «Діана»
- **ЧАЙКОВСЬКИЙ А.** «Богданко», «Сагайдачний»

8 клас

- **АРЄНЄВ В.** «Порох з драконячих кісток»
- **ГОНЧАР Олесь.** «Берег любові», «Бригантина»
- **ВИННИЧУК Ю.** «Легенди Львова»
- **ВОВЧОК МАРКО.** «Ведмідь»
- **ДИМАРОВ А.** «На коні й під конем»
- **ДЕРМАНСЬКИЙ Сашко.** «Стонадцять халеп Остапа Квіточки»
- **ДРОЗД В.** «Білий кінь Шептало»

- **ДУМАНСЬКА О.** «Школярка з передмістя»
- **ДУМИ НАРОДНІ:** «Дума про козака Голоту», «Самарські брати»,
«Хмельницький та Барабаш», «Втеча трьох братів з города Азова», «Самійло
Кішка», «Буря на Чорному морі»
- **«ЖИТТЯ ВИДАТНИХ ДІТЕЙ»** (Анна Багряна про Марію Заньковецьку,
Марію Приймаченко та ін.).
- **КОРОЛЕВА Наталена.** «Легенди старокиївські», «Предок», «Без коріння»
- **КІЯНОВСЬКА М.** Поезії
- **ЛОГВИН Ю.** «Таємна перлина», «Танці Шайтана»
- **МАЛЕТИЧ Н.** «Щоденник ельфа»
- **МАЛИК В.** «Черлені щити»
- **МАТІЯШ Б.** Поезії
- **МЕНЗАТЮК З.** «Як я руйнувала імперію»
- **МОСКАЛЕЦЬ К.** Поезії
- **ОКСЕНИК С.** «Лісом, небом, водою»
- **ПАГУТЯК Г.** «Королівство»
- **РУДЕНКО М.** «Ковчег всесвіту»
- **САНЧЕНКО А.** «Левантійські канікули»
- **СЕНЧЕНКО І.** «Діамантовий берег», «Руді вовки», «Чорна брама»
- **СТАРИЦЬКА-ЧЕРНЯХІВСЬКА Л.** «Діамантовий перстень»
- **ФРАНКО І.** «Лис Микита» (поема)

9 клас

- **АРЄНЄВ В.** «Душниця»
- **БАЧИНСЬКИЙ А.** «140 децибелів тиші»
- **ВЕЛИЧКОВСЬКИЙ І.** «Зегар цілий і полузегарок»
- **ВИШЕНСЬКИЙ І.** Твори (в перекладі В. Шевчука)
- **ВОВЧОК МАРКО.** «Народні оповідання», «Маруся»
- **ВОРОБКЕВИЧ С.** «Турецькі бранці», «Вісім чи дев'ять? Сміховинки про
Безглуздів»
- **ГОРАК Р.** «У сутінках», «Тричі мені являлася любов»
- **ГРЕБІНКА Є.** «Чайковський» (роман)
- **ДЕВ'ЯТКО Н.** Фентезійна трилогія «Скарби Примарних островів»
- **ДЕРЕВО ПАМ'ЯТІ.** Книга українського історичного оповідання
- **ЗАБУЖКО О.** Оповідання зі збірки «Сестро, сестро»
- **ЗАЙЦЕВ П.** «Життя Тараса Шевченка»

- *ЗАХАРЧЕНКО О.* «Вишивані гарбузи»
- *ЗУБЧЕНКО О.* «Перемагаючи долю»
- *ІВАНЕНКО О.* «Марія»
- *ІВАНЧЕНКО Р.* «Гнів Перуна»
- *ІВЧЕНКО М.* Напоєні дні [повість про Г. Сковороду]
- *«ІСТОРІЯ РУСІВ»* (у перекладі І. Драча)
- *КВІТКА-ОСНОВ'ЯНЕНКО Г.* «Салдацький патрет», «Конотопська відьма»
- *КОНИСЬКИЙ О.* «Тарас Шевченко-Грушівський. Хроніка його життя»
- *КОРОЛЮК Н.* «Маленькі історії про українських композиторів XVIII—XX ст.»
- *КОСАЧ Ю.* «Володарка Понтиди»
- *КОСТОМАРОВ М.* «Сава Чалий», «Чернігівка»
- *КУЛІШ П.* «Жизнь Куліша», «Дівоче серце»
- *ЛУЩЕВСЬКА О.* «Інший дім»
- *ОГНЕННИЙ ЗМІЙ.* Антологія української фантастики XIX ст.
- *ПАВЛЕНКО М.* «Моя класнюча дівчинка»
- *РУТКІВСЬКИЙ В.* «Сині води»
- *СВИДНИЦЬКИЙ А.* «Люборацькі»
- *СЕМКІВ Р.* «Як писали класики»
- *СКЛЯРЕНКО С.* «Святослав», «Володимир»
- *СКОВОРОДА Г.* Листи до Михайла Ковалинського, поезії, байки, філософські трактати
- *ТУРЧИНОВСЬКИЙ І.* «Моє життє і страданіє»
- *ФЕДЬКОВИЧ Ю.* «Довбуш» (трагедія)
- *ШЕВЧЕНКО Т.* «Кобзар», «Автобіографічний нарис», «Щоденник», «Художник», «Назар Стодоля», «На пащині пшеницю жала...», «Марія».